TKP'de Tartışmalar 1981-1982

Belgeler

H. Erdal

İŞÇİNİN SESİ YAYINLARI 33

Bütün ülkelerin proleterleri birleşin! Karkêrên hemû welatan yekbın!

TKP'de tartışmalar
1981-1982
Belgeler

TKP'de Tartışmalar 1981-1982

Belgeler

H. ERDAL

İşçinin Sesi Yayınları

Mart 1983

Printed by Morning Litho Printers Ltd. (TU)

İÇİNDEKİLER

sayfa

Başlarken 9

I. Program sorunu 19

Program sorunu üzerine (P.B.'ya, 16.7.1982) 19

Giriş — Çözümlemeler (Tezler) — Programla ilgili bazı ilkeler — Program — Temel saptamalar — KP'nin acil politik görevleri — İstemler — Program üzerinde yürütülen bazı tartışmalar üstüne.

"İstemler sorunu" üzerine (P.B.'ya, 16.7.1982) 33

II. Politik durum 37

Politik durum (P.B.'ya, Mayıs 1982) 37

Hazırlayacağımız politik belgelerin stili ile ilgili bazı öneriler — Politik durum üstüne — 12 Eylül'de yeni kurulan rejim üstüne — Politik perspektifler üstüne — Cunta içi çelişkiler sorunu üzerine — Birlik sorunu üzerine — Kemalizm üzerine — Dinsel akım üzerine

III. Sendikal hareket 63

12 Eylül 1980 sonrası başlatılan "52'lere özgürlük" kampanyası üzerine eleştiri (P.B.'ya, Mart 1982) 63

Türkiye sendikal hareketinin yakın geçmişine kısa bir bakış — DİSK'e yönelik saldırıların nedenleri — DİSK'e saldırıların gelişimi — DİSK davaları ve bir iddianame sorunu 85

IV. Barış sorunu 85
Barış hareketi üstüne (P.B.'ya, 16.7.1982) 85
Zorluklar — Olası belgiler — Bazı yanlışlar — Doğru vuruş noktaları
V. Örgütsel sorunlar 91
Kongre sorunu üzerine (P.B.'ya, 20.4.1982) 91
Geçmişin değerlendirilmesi üzerine (P.B.'ya, 20.4.1982). 9
Ocak 1981'de durum (P.B.'ya, 26.1.1981) 101
Parti yapısı ve işleyişi üzerine öneriler — Merkez komitesi, polit büro ve sekreterlikçe yerine getirelecek merkezi yürütüm işlevleri üzerine öneriler

Başlarken

Türkiye devrimci hareketinde, Türkiye komünist hareketinde geniş bir tartışma sürüp gidiyor. Bu genelin ayrılmaz bir parçası olan TKP için de durum aynı. Parti içinde ve onun yakın çevresinde yoğun tartışmalar var. Zaman zaman bazı çıkışlarla birlik ve beraberlik gösterilerine şahit olsak da bunların inandırıcı yanı zayıf. Böylesine göstermelik çıkışların en komik örneğini 1981 yılının sonunda gördük. TKP'nin, aralarında benim adımın da olduğu üç ayrı yöneticisi adına ortak bir bildiri yayınladılar. "Aramızda görüş ayrılıkları var ama gene de birlik içindeyiz" deniliyordu bu bildiride. Ben hâlâ bu bildirinin durumu, hatta durumun bir bölümünü kamuoyu önünde tescil etmekten başka ne işlev gördüğünü bugün bile anlamış değilim.

Uzunca bir süreden beri benim adım da tartışmaların içinde yer alıyor. Türkçede bir söz var: "Ateş olmayan yerden duman çıkmaz" diye. Kim

söylemişse iyi söylemiş. Evet, partimiz içinde ve etrafında sürdürülen tartışmalar içinde ben de varım ki bu da çok doğal. Parti yönetiminde, partinin yeniden kuruluşu ile birlikte görev almış bir kişinin ideolojik-politik-örgütsel birçok konuda somut bir tutumunun olması, üstlendiği görevin, sorumluluğunun bir sonucudur. Bunun aksi, yani bir yöneticinin belli bir tutumunun olmaması, diğer bazı örneklerde de görüldüğü gibi kişiliksizliğin, bukalemunluğun, partiyi kişisel bir geçim kapısı yapmanın kanıtı olurdu sadece. Hem sürdürdüğüm kavga bugün, ya da birçok örnekte görüldüğü gibi 12 Eylül darbesi ile ortaya çıkmış da değildir. Ta 1973-75 döneminde partinin yeniden kuruluşunun özgüllüklerinden kaynaklanan ve o günlerden beri süren bir tartışma var. Yalnız ne var ki, bu tartışmalar o tarihlerden bu yana yalnızca politik büro içinde yürüdü. Bu tartışmaları organ dışına taşırmamaya en azından ben özel gayret gösterdim. Eğer bu tartışmalar o dönemlerde de organ dışına bir ölçüde taştıysa bunun sorumluluğu, ta o günden partiyi bir federasyon gibi görüp, uygun bir karşılıkla bu federasyona gevşek bir bağ ile bağlanmış olanlarda aranmalı.

Diyeceksin ki, bu tartışmalar neydi? Her ne kadar değişik dönemlerde, değişik koşullarda başka başka görünümler kazansa da tartışmaların özü aynı kaldı. TKP nasıl bir komünist partisi olacak? Tartışmanın özü buydu. İki yol vardı. Bugün de öyle. Ya uzun yıllar olduğu gibi yalnızca yurt dışında genel ve soyut anti-emperyalist ajitasyon yapan bir örgüt olarak kalacak,

ya da *Türkiye'de devrimi gerçekleştirmek, politik erki ele geçirmek için* savaş veren, Türkiye'de yığınların içinde varolan bir örgüt olacak.

Bir yandan uzun yıllar ülkemizin toplumsal yaşamında bir komünist partisinin var olmayışının verdiği susuzluk, öte yandan politik deneysizlik, 1973-1974 döneminde TKP yeniden kurulurken bu sorunun ortaya konmasını ve enine boyuna cevaplanmasını engelledi.

Herbirimiz ayrı ayrı niyetlerle bu işe soyunduk. Örneğin, özellikle yurt dışında olan yönetimin çoğunluğu o dönem "Umudumuz Ecevit"in müsaade edeceği legal bir komünist partisi beklentisi ile bu işe soyundular. Ne zaman ki, vazgeçtim legal komünist partisinden, mevcut olan burjuva demokrasisinin sınırları daralmaya başladı, işte o zaman nasıl bir parti sorunu bütün çıplaklığı ile ortaya çıktı. Bu sorunun açığa çıkması ile de parti içi sorunlar büyümeye ve açığa çıkmaya başladı.

Bu tartışmaları üyesi olduğum organ dışına taşırmama, partiyi bölmeme kaygusu bana yine doğal olarak üyesi olduğum merkez komitesinde doğru bulduğum, bulmadığım birçok şeye evet deme yanlışını yaptırdı. Geriye bakıp düşündüğümde bunun yanlış bir tutum olduğunu bugün daha iyi görüyorum. Elbet bu açıklama benim 1973-1980 arasında TKP yönetiminin ama doğru-yanlış tüm eyleminden sorumlu olduğum gerçeğini örtemez.

Paylaştığım tüm sorumluluğun hesabını açıkça, doğrusu ile yanlışı ile vermeye çalışacağım.

İşçinin Sesi'nin, partinin gittiği yanlış yola başkaldırısıyla birlikte önlenemez bir duruma giren parti içi tartışma, 12 Eylül 1980 faşist darbesiyle yeni bir aşamaya yükseldi, engel tanımaz bir sel oldu. Biz istesek de, istemesek de sorunlar enine boyuna tartışılmaya başlandı. 12 Eylül 1980 ile Kasım 1982 arasında ve özellikle birçok yoldaşın polisce yakalanması, *belli bir gurubun* ise yurt dışına kaçışı ve ondan sonra parti içinde gerçekleştirilen Bizans darbesinden sonra şahsıma ve düşüncelerime karşı yürütülen tüm entrikalara rağmen son bir gayret gösterdim. Herşeye rağmen, hiç ümidim olmamasına rağmen sorunların yine de organlarda çözümlenmesi için yazılı uyarılarım oldu. Politik Büro'ya bu dönemde getirdiğim yazılı görüşlerin hiçbiri ama hiçbiri gündem konusu yapılmadı. Bu yazılı görüşlerim o organın diğer bazı üyelerinden bile gizlendi. Bana ve düşüncelerime karşı açıkça ne sözlü ne yazılı bir onay ya da bir eleştiri söz konusu *olmadı*. Bu yazılı görüşlerimin tümü saç dolapların örümcekli dosyaları arasında kaldı.

Kasım 1982'de tüm sorumluluğumun bilincinde olarak aldığım kararı, beni o kararı almaya götüren olayların gelişimini ve gördüğüm çıkış yollarını belgeleri ile ayrı bir broşürde yazacağım. Ama önce bu elinizdeki broşür ile bir başka şeyi göstermek istedim. Göstermek isteğim noktalar şunlar:

1. TKP'de ciddi ama çok ciddi görüş ayrılıkları vardır ve tüm olanlara rağmen ben bu sorunların organda çözümü için sonuna kadar gayret sarfettim.

2. Tüm bu gayretlerim, önerim ve görüşlerim karşı çıkılmak şöyle dursun, tartışma konusu bile yapılmadı. Uğursuz bir politikanın yürütümüne talip olanlar bildiklerini okumaya devam ettiler.

Okura söylemek istediğim, bu metinlerin aynı örgütün yönetici sorumluluğunu paylaşmanın ve onun getirdiği kuralların çerçevesinde oldukça uzlaşmacı bir dille kaleme alınmış olmalarıdır. Yanlış anlaşılmasın, yalnızca dili ortak bir çözüm aramanın kaygusunu taşımaktadır.

Şimdi biraz da bu broşüre dahil ettiğim belgelerin o günkü tartışmalar içindeki anlamları üzerinde duracağım.

Birinci bölümde program sorunu üzerine söylemeye çalıştığım noktalar şunlardır:

— Bugün TKP'nin bir programı yoktur. 1973'de yazılmış olan program artık hiç kimsenin varlığını bile hatırlamadığı bir tarihi belge olmuştur.

— Yeni bir program, 1973'teki pragmatik ve eklektik yöntemlerle hazırlanamaz. Herşeyden önce Türkiye üzerine kapsamlı, bilimsel bir anlayışla üretilmeli ve tartışılmalıdır.

— "İstemler belgesi" yaygarası altında bazı ayrıntı ve ikincil önemi olan görüşlerin montajı ile program çalışması yürütülemez. İşte şimdilerde sözümona çaktırılmadan yapılmak istenen budur.

İkinci bölüm 1982 ortalarında partiiçinde ve parti dışında tartışma konusu olan belli başlı konularda izlenen politika ile uyum içinde olmadığımı anlatmak için kaleme alınmıştır.

Özetle:

1. Bugün dünya komünist ve işçi hareketi dediğimiz o çok geniş ve *çok renkli* çerçeve içinde "günümüzde faşizm" ya da "neo-faşizm" sorunu üzerinde birlik söz konusu değildir. Bu terimler çoğu kez salt taktik politik amaçlı bir "küfür" olmaktan da öteye içi sulanmış kavramlar haline gelmiştir.

İşte Şili, işte Güney Afrika, işte İsrail yönetimi, işte Reagan yönetimi. Önce bu ülkelerde bu terimleri sınamanın işin içyüzünü açığa vuracağına eminim.

2. Gelelim ülkemize. Eğer bugün bizim terminolojimizde neo-faşist (çağdaş faşist) diye bir kavram var ise bu kavram Türkiye'deki rejime tıpatıp uymaktadır.

3. Türkiye'de kalıcı, istikrarlı bir rejim olarak burjuva demokrasisi olanaklı değildir.

Üçüncü bölümün amacı, 1981 yılı içinde hem ulusal ve daha çok uluslararası planda koparılan "52'lere özgürlük" fırtınası ile ilgilidir. Hiç kimse Türkiye'de ilericilerin tutuklanmalarına, yargılanmalarına ve asılmalarına sessiz kalamaz. En geniş dayanışmanın örgütlenmesi doğal ve zorunludur. Elbet biz de 52 ilericinin bir an önce salıverilmeleri için elimizden geleni yapmalıydık. Ama öte yandan Türkiye işçi hareketinin, onun ayrılmaz bir parçası olan DİSK hareketinin ve Marksizmin savunmasının sadece uluslararası gerginlik ve yumuşama grafiğine göre, bu 52 arkadaşın savunulmasına indirgenmesi de düşünülemezdi. İşte söz konusu belge bu eğilime karşı yazılmıştır.

Dördüncü bölümde barış sorunu ile vurgulamak istediklerim şunlar oldu:

— Yaptığımız içi boş laflardan öteye barış sorunu gerçekten önemlidir.

— Biz eğer *Türkiyeli* komünistler isek herşeyden önce *ülkemizde* güçlü bir barış hareketi yaratmak için çalışmalıyız ve bunun önündeki engelleri ortaya çıkarıp çözmeliyiz.

Beşinci bölümde bazı örgütsel sorunlar üzerinde durdum.

— Örgütsel sorunlarla ilgili sorunların birincisi kongre sorunudur. Burada en önemli nokta "Kongre" adı altında ne toplantısı yapılacağıdır. Gizlilik paravanası ardında birçok şey yapılabilir ve söylenebilir. Bunu önerenler oldu. Türkiye komünist hareketinin tüm önemli toplantıları (kongre adını alanlar da dahil) hemen hepsi kurucu kongre niteliğinde olmuştur. Hepsinde parti yeniden kurulmuştur. Şimdi de gündemde olan böylesi bir toplantıdır.

Örgüt sorununda ikinci sorun geçmişin değerlendirilmesi üzerinedir. Şimdiye kadar bu tür değerlendirmeler hep yakın geçmişin sorumlusu olarak bir kurban arama amacına yönelik oldu. Hiçbir zaman ders çıkarma, kendi sorumluluğunu ortaya koyma kaygusu duyulmadı. Bunun en somut kanıtı olarak İ. Bilen'in, 1973-1977 döneminde söylediklerini, eski yoldaşlara yaptığı suçlamaları hatırlamak yeterli. Amacım, işte böylesi bir yanlışa düşmeden kendi sorumluluğumuzu yadsımadan ders çıkarmanın zorunluluğunu anlatabilmekti.

— Örgüt sorununda son olarak Ocak 1981'de yaptığım, partinin yukarıdan aşağıya tam bir yeniden düzenlenmesini içeren bir öneriyi verdim. Burada amacım, benim o günkü somut önerilerimin doğruluğu ya da yanlışlığının tartışılmasından çok, 12 Eylül'den dört ay sonra, Mayıs 1981 tutuklamalarından üç ay önce örgütün ne halde bulunduğunu gösterebilmek içindir.

Elinizdeki belgelere ilişkin olarak söylemek istediğim son söz şudur: Bu belgeler, o günkü anlayışım içinde, partinin iyiye gitmesi yolunda gösterdiğim çabayı anlatır. O kadar. Yoksa, *hakkedenlere* karşı açık kavganın sihirli bir mantığı var. Onun kişiye kısa sürede verdiği uzlaşmasız gelişmeyi, uzlaşmalı 10 yıl vermiyor.

Yoldaşlar, işte tam da bu nedenle, bundan sonraki komünizm kavgamı TKP'nin "öteki" kanadı içinden çıktığım kanadına tarihsel anlamda ölesiye düşman kanadı içinde yürüteceğim. Ayrı düşmemiz aslına bakarsanız çeşitli tarihsel rastlantıların ve hataların sonucu bir "anomali" idi. Böylece bu tuhaf durum da ortadan kalkmış oluyor.

İlerideki yazılarımda, *İşçinin Sesi*'nin "anti-Sovyetizmi" suçlamasının Politik Büro'da ne amaçlarla tezgahlandığını daha iyi göstermeye çalışacağım. Şimdilik şu kadarla yetineyim! *İşçinin Sesi*'nin anti-Sovyet olduğu suçlaması, kendi uğursuz siyaset ve örgütlenme çizgilerine karşı duran parti üyesinin sınıf kavgasında *gerçek* bir almaşık bulmasını engellemek amacıyla düzdükleri bir yalandır Şimdi bu kafanın

beni de anti-Sovyetizm suçlamasına katacağına eminim!

Evet, zor bir yolu, *en zor* yolu seçtik. Çeşitli olumsuz iç ve dış etmenlere rağmen Türkiye'de proletaryaya öncü, devrimin kumandanı bir TKP yaratmak, Marksizm-Leninizmin savaşçı bayrağını dosta düşmana karşı kaldırmak. Lenin "kurttan korkan ormana gitmesin" diyor. El ile gelen düğün bayram.

Son olarak söylemek istediğim, bu broşürün hazırlanması ve basımında emeği geçen tüm parti örgütlerine ve yoldaşlarıma teşekkür etmektir.

Kasım 1982
H. Erdal

I. Program sorunu

Program sorunu üzerine

(P.B.'ya, 16 Temmuz 1982)

Giriş

Partimizin şu anda elimizde bulunan programı, partimizin üçüncü programı 1973 yılında hazırlandı. Program hazırlandığı dönemin özgüllüklerini yansıtmakta. Gerek uluslararası durum açısından, gerekse Türkiye'nin o gün içinde bulunduğu koşulların ve de partimizin o gün içinde bulunduğu koşulların izlerini taşımakta. Uluslararası durumla ilgili olarak dönemin özellikleri şöyle sıralanabilir:

— Detant ortamının gelişmekte olduğu ve özellikle askersel detanta olan umutların henüz sönmediği,

— Fransız solunun ortak programının yayımlandığı ve bu programın ideolojik etkilerinin ve onun sonucu ortaya çıkan beklentilerin yaygınlaştığı,

— Emperyalizmin iç çelişkilerinin ve Yunan burjuvazisinin iç çatışmalarının sonucu faşist Yunan cuntasının burjuva demokrasisi ile yer değiştirmesi olasılığının yükseldiği,

— Dünya komünist ve işçi hareketinin gerek Yunanistan'da gerekse Türkiye'de legal bir komünist hareket beklentilerinin ortaya çıktığı bir dönemdi.

İç koşullarla ilgili olarak ise belli başlı özellikler de:

— 12 Mart rejiminin niyetlendiği politik ve ekonomik dönüşümleri gerçekleştiremediği, gidiciliğinin açık olarak görüldüğü,

— Uluslararası sosyal demokrasinin Türkiye'deki uzantısı olan Ecevit hareketinin geliştiği,

— "Umudumuz Ecevit" hareketinin işçi sınıfı ve ilerici aydınlar dahil toplumsal muhalefeti oluşturan tüm kesimlerce benimsendiği koşullardı.

İşçi hareketinde ise,

— Gerek sol radikal, gerekse parlamentarist yöntemlerin sol hareket içinde başarısızlığa uğradığı,

— Uluslararası komünist harekete karşı ilgi ve duyarlılığın uyanmaya başladığı,

— Ülkede örgütsel ve politik etkinliği hemen hemen hiç düzeyinde olan KP'ye karşın ülke içinde etkin bir KP olması gerekliliğinin daha geniş çevrelerce kavranması,

— KP'nin ülke içinde olmadığı dönemlerin öznel suçlularının parti içinden bulunmaya çalışması,

— Dönemin programa da damgasını vuran belli başlı özellikleri olarak sıralanabilir.

Programın çok önemli bir özelliği, güçlü bir yanı var. Program, dünya komünist ve işçi hareketinin zengin deneyiminden kaynaklanıyor. Programın özü, dünya komünist hareketinin zengin deneyiminden

esinleniyor. Dünya komünist ve işçi hareketinin devrimci dönüşümler için geliştirdiği temel stratejiyi esas alıyor. Bu strateji şöyle özetlenebilir:

Sosyalist devrimin objektif koşullarının büyük ölçüde oluştuğu uluslararası durumun ve özellikle sosyalist devrimin öznel koşullarının ise henüz yeterli olmadığı koşullarda sosyalist devrime yükselme amacında olan bir demokratik halk devriminin gerçekleştirilmesidir. Öte yandan,

— Bu stratejinin iyi kavranamaması,

— Uluslararası durumdan doğan aşırı iyimserlikler,

— Fransız solunun ortak programının ve onların geliştirdiği "ileri demokrasi" tanımlamalarının ideolojik etkileri, ve "Umudumuz Ecevit"in doğurduğu ham hayaller bu stratejinin bir ölçüde sulanmasına, demokratik halk devriminin yerini bir dizi reformlara bırakmasına, en azından geniş çapta böyle yorumlanmalarına yol açtı. Bütün bunlara rağmen sosyalizme açılan bir demokratik halk devrimi stratejisi bugün de geçerliliğini koruyor.

Parti programının değişmeyecek, kalıcı yanı budur.

Öte yandan, program hazırlanırken Türkiye'nin çok yönlü bir incelenmesine dayanan tezlerden kaynaklanmalı. Dünya komünist ve işçi hareketinin genel stratejisinin Türkiye koşullarında yaratıcı bir biçimde uygulanabilmesi için zorunlu olan tezler o dönem üretilemedi ve dünya komünist ve işçi hareketinin deneyleri ışığında *doğrudan* program

yazımına geçildi. Program yazıldı, fakat programa esas olarak Türkiye üzerine tezler yoktu. Tezler yoktu çünkü:

— Parti böylesine tezleri üretebilecek düzeyde bir örgütlülüğe sahip değildi.

— Partiyi yeniden örgütlemeye ve parti programını yeniden yazmaya soyunan yönetici kadro, istisnasız tümü ile ülke dışında kadrolardı.

— Programı hazırlayan kadronun ideolojik düzeyi böylesine derinlemesine bir çalışmanın önemini kavramaya elvermedi.

Türkiye üzerine tezlerin olmayışı, çözümlemelerin olmayışı programa da yansıdı. Bu nedenle parti programında, bir komünist parti programında olmaması gereken bazı geniş ve genel tanımlamalara, süreçlerin anlatımına, nedenlerine vb. yer verildi. Öte yandan birçok saptamaların hangi çözümlemelere dayandığı ise açık değildir. Diğer yandan, programın hazırlanışı sırasında partimizin ikinci programının incelenmesi de olanaklı olmadı. Bugün parti arşivinde olan İnkilap Yolu yayınlarından, yayınlanmış TKP ikinci programı en azından bir tarihsel belge olarak ve ondan da öteye bazı bölümlerinin, örneğin, ulusal sorunda olduğu gibi iyi formüle edilmiş olduğu bir belgedir. Program üstüne düşünce bildirecek yoldaşlarca okunması, irdelenmesi yararlı olacaktır. Özellikle PB, MK üyelerinin ve program çalışmasına katılacak, teknisyen düzeyinde katılacak tüm yoldaşlara ikinci program çoğaltılarak verilmelidir. İkinci program üstüne yürütülen gereksiz gizliliğe son

verilmelidir.

1973'de hazırlanan, 1977 parti konferansında kabul edilen üçüncü programımız 1973-78 döneminde yaklaşık 5 yıl süreyle partimizin yeniden toparlanmasında, kurulmasında, atılımın gerçekleştirilmesinde partiyi bağlayan, yol gösteren bir belge görevi yaptı. 1978 yılından itibaren program üzerine tartışmalar yoğunlaştı. Yeniden gözden geçirilmesi gerektiğini, dil ve kavram birliğinin sağlanması gerektiğini konuştuk ve hatta bu yolda çalışmalara da başladık. Fakat bu çalışmaları yürütemedik *İşçinin Sesi* olayı ile birlikte tartışmalar kısır bir noktaya ulaştı. Bu ise ya programa tümüyle saldırılar ya da programın, partiyi savunmak kaygusuyla, bağnazca tartışılmaz bir belge olarak savunulmasını getirdi. Fakat bu aşamadan sonra programın parti yönetimi içinde, parti örgütleri içinde onların birliğini sağlayan onlara yol gösteren belge niteliği önemli ölçüde zarar görmeye başladı. 12 Eylül darbesi sonucu ortaya çıkan ideolojik ve politik karmaşada bunun somut örnekleri yaşandı. Günün politik değerlendirmeleriyle uyum içinde olmadığı düşünülen veya yapılan politik değerlendirmeleri yadsıyan ve keza programın esasına ilişkin birçok yaklaşım yadsındı. Özellikle politik baş düşman ve militarizm sorunu bunun en yakıcı örneğidir.

Parti programını yeniden gözden geçirirken birşeyi yapmayacağız, birşeyi koruyacağız. O da programın dünya komünist ve işçi hareketinin zengin deneyiminden esinlenen özünün korunmasıdır. Bu değişmeyecektir, ama bu özü şimdi olduğundan daha

yaratıcı bir biçimde Türkiye koşullarına nasıl uygulayacağımız sorunu önümüzde duruyor. Bunu yapabilmek herşeyden önce programa esas olabilecek, fakat program içine girmeyecek olan çözümlemelerin, tezlerin ortaya çıkmasıdır.

Çözümlemeler (Tezler)

Program çalışmasına esas olacak çözümlemeler başlıca şu başlıklar altında toplanacaktır.

1. Türkiye üzerine bir tarih tezi ki, bugüne kadar böyle bir çalışma partide yapılmamıştır. Tarihsel maddeci görüşle ele alınmış, kendi içinde bir bütünlük gösteren tarih tezine gereksinim vardır. Böylesi bir çözümleme olmamasına karşın, birbirinden kopuk olarak varolan bazı önermelerin ortak yanlışlığı ise, Türkiye'nin sosyal, ekonomik, politik yaşamını aynı Kemalistlerin yaptığı gibi Cumhuriyet dönemi ile başlatan, ondan öncesini yok sayan bir anlayışa dayanmalarıdır. Bu ise bir yandan bizim çözümlemelerimizi temelsiz ve kopuk bırakmakta, öte yandan bu alanda sadece en gericilerin at koşturmalarına olanak sağlamaktadır.

2. Alt yapı çözümlemesi, Türkiye'nin sosyo-ekonomik yapısının incelenmesi. Yani kısaca Türkiye kapitalizminin özgüllüklerinin ortaya konması, sınıf yapısının ve sınıfların bu yapı içindeki durumlarının incelenmesidir. Programda varolan kaba (vulgar) bir alt yapı-üst yapı ilişkisi anlayışı, üst yapı çözüm-

lemelerinin hemen hemen tümüyle dışlanarak, stratejinin tümüyle sosyo-ekonomik çözümlemelere dayandırılmasına yol açmıştır. Bu ise, sosyo-ekonomik durum üzerine kimi zaman skolastik, kimi zaman tümüyle öznel, gerçeklerden uzak değerlendirmelere yol açmıştır. 1967 yılında *Yeni Çağ* sayfalarında açık olarak sürdürülen tartışma bunun en çarpıcı örneğidir. Bir bilim adamı Türkiye'nin sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyini ileri göstermenin devrimci eylemi yükseltme sonucunu doğuracağı için Türk-Sovyet ilişkilerini bozacağını ileri sürmektedir. Buna o zamanki parti genel sekreteri yoldaşın cevabı herkese ders verici niteliktedir.

Sosyo-ekonomik yapı sorununda herşeyden önce, Türkiye kapitalizminin özgüllükleri araştırılmalıdır. Hakim üretim biçiminin yanında onunla birlikte diğer üretim biçimleri de irdelenmelidir. Özellikle var olduğu söylenen feodal yapı sorunu aydınlığa çıkmalıdır. Osmanlı toprak ve toplum düzeninin bir çözümlemesinin olmayışı bugün kapitalizmin bağrında yaşadığı söylenen pre-kapitalist bazı ilişkilerin niteliklerini bitmez tükenmez bir tartışma konusu yapmıştır. Sosyal sınıfların nicelikleri ve nitelikleri sorunu sadece genel olarak değil, özellikle her sınıfı oluşturan, onun değişik müfrezelerinin konumları da irdelenmelidir.

Öte yandan, sosyal sınıflar yelpazesi çizilirken Türkiye somutunda sosyal ve politik yaşamda çok önemli bir yer işgal eden bir sosyal katman tümüyle dışlanmıştır. Bu, Türkiye'nin toplam nüfusunun yüzde

25'inin üzerinde olan marjinal sektördür. (Marjinal sektör: Topraktan yeni kopmuş veya ekonomik olarak kırsal alanda gereksinim duyulmayan ve henüz bir başka sosyal sınıf veya katman ile bütünleşememiş kararsız, ortada duran kesim.

3. Üst yapı çözümlemesi:

a) Esas olarak Türkiye'de devletin çözümlemesinin yapılmasıdır. Türkiye'de devlet nedir? Marksizm-Leninizmin bütün klasiklerinde bulunan genel teorik yaklaşımın tekrarı değildir. Bu doğruların ışığında Türkiye'deki devletin sınıfsal yapısının özgüllüklerinin yüzyıllardan beri toplumsal yaşamda, ekonomik yaşamda, sosyal yaşamda, politik yaşamda oynadığı rolün çözümlenmesidir. Sınıf mücadelesi ile devlet sorununun ilintisinin açıklanmasıdır. Egemen burjuva devlet ilişkisi irdelenmelidir.

b. Burada cevap aranması gereken en önemli sorun Türkiye sivil toplumunun ne ölçüde devletten bağımsız olduğudur. Yüzyıllardan beri devletin ideolojik aygıtı olmaktan öteye, devletten bir ölçüde bağımsız bir sivil toplum olmuş mudur? Olmamış ise, yani Türkiye'de dün de bugün de varolan sivil toplum bütün kurumları ile yalnızca devletin ideolojik aygıtını oluşturuyor ise Türkiye'de rejim olarak, devlet biçimi olarak burjuva demokrasisinden söz edilebilir mi ve devletin koersiv aygıtını ele geçirmeden sivil toplumun demokratik dönüşümü olanaklı mıdır? Bu sorunun yanında Türkiye'de devletin yüzyıllardan beri oynadığı ekonomik işlev nedir sorusu önemlidir. Türkiye'de devletin ekonomik işlevi geleneksel olarak da,

bugün de sadece bir düzenleme ilişkisi midir, yoksa doğrudan üretim araçlarına sahip olarak toplumsal üretimin önemli bir bölümünü gerçekleştirmek midir? Türkiye'de, geçmişte egemen sınıflar bizzat kendileri devlet aygıtını meydana getirmişler midir? Osmanlı'da var olan "Kerim devlet" kavramı ile bugün oligarşinin yaygınlaştırdığı "güçlü devlet" kavramı ilişkisi nedir?

c. Devlet aygıtı incelenmelidir. Herşeyden önce devletin baskı aygıtı (koersiv) incelenmelidir. Ordu, polis ve adliye incelenmelidir. Devletin koersiv aygıtını oluşturan ordu mensupları ve idari bürokrasinin geleneksel olarak üretim araçları karşısındaki konumları nedir? Ordu ve idari bürokrasinin sivil toplum üzerindeki geleneksel rolleri nedir? Bugün nedir? Bugün siyasi polisin sivil toplum içindeki rolü nedir?

d. Devletin ideolojik aygıtı incelenmelidir. İdeolojik aygıt dediğimizde politik yapı, aile, din, eğitim, kitle haberleşme araçları, meslek örgütlenmesi. Türkiye'de aşağıdan yukarı kitlelerin savaşımı ile oluşmuş bir sivil toplum var mıdır, yoksa sivil toplumun tüm kurumları devletin ideolojik amaçlarla yukarıdan aşağı örgütlediği aygıtlar mıdır? Türkiye'de dinin oynadığı rol nedir? Genel olarak İslam ile Osmanlı İslamının farkları nedir? Türkiye'de ezilen, horlanan mezhep ve tarikatlar hangileridir? Türkiye'de İslam sorununa ayrımlı yaklaşmanın zorunluluğu nereden kaynaklanıyor?

4. Uluslararası durum ilgili çözümlemeler. Bundan anlaşılan, dünya komünist hareketinin belgelerinden uluslararası durumla ilgili tanımlamaların

"aktarılması" değildir. Türkiye devrim süreci ile uluslararası durum ilişkisi irdelenmelidir. Karşılıklı etkileşim irdelenmelidir. Türkiye devrim sürecinin uluslararası duruma etkisi nedir, uluslararası durumun Türkiye devrim süreci üstüne etkisi nedir?

İşte bütün bu çözümlemelerin ortaya konması ile ancak dünya komünist ve işçi hareketinin devrim sorunu üstüne geliştirdiği teorik yaklaşımların Türkiye somutunda yaratıcı bir biçimde uygulanması olanaklıdır.

Programla ilgili bazı ilkeler

1. Programda çözümlemelere, tanımlara, tezlere yer verilmemelidir. Süreçlerin gelişimleri anlatılmamalıdır. Süreçlerin nedenleri izaha çalışılmamalıdır. Çünkü bunlar daha önce tezlerde yapılmıştır.

2. Programda taktik görevlere yer verilmemelidir. Çünkü taktik görevler parti kongresinde, organlarında, program ışığında kısa erimli olarak saptanacaktır.

3. Programda, gerçekleşmesi devrim sorununa bağlı olmayan reformlara ve istemlere yer verilmemelidir.

4. Programda şu pratik sorunlar dikkate alınmalıdır:

a. Programın dili ve anlatımı önemlidir. Sade bir anlatım olmalı, dildeki aşırılıklardan kaçınılmalıdır. Konuşulan Türkçe esas alınmalı, herkesin anlayacağı

bir dille yazılmalıdır.

b. Programda kavram ve terim birliğine, kavram tutarlılığına önem verilmelidir. Aynı kavramlar değişik terimlerle ifade edilmemeli, bazı terimler değişik kavramların karşılığı olarak kullanılmamalıdır.

c. Programda tekrarlardan kaçınılmalıdır.

d. Programda zamanla değişecek istatistiki bilgilere hiç yer verilmemelidir.

Program

Üç ana bölümden oluşmalıdır.

1. Temel saptamalar. Tezlerin sonucu olan temel saptamalar bu bölümde ele alınmalıdır.

2. Partinin acil politik görevleri açıklanmalıdır.

3. İstemler bölümü. Gerçekleşmesi devrimle olanaklı istemler belirtilmelidir. (Asgari program)

Temel saptamalar

Bu bölümde Türkiye üzerine çözümlemelerin sonuçları yer alacaktır.

1. Alt yapı çözümlemesinin sonuçları.

— Türkiye'nin ekonomik gelişiminin bugün ulaştığı aşamanın nitelendirilmesi, egemen üretim biçiminin belirtilmesi,

— Temel çelişkinin tanımlanması.

2. Üst yapı çözümlemesinin sonuçları. Türkiye'de devletin niteliği ve oynadığı rol.
3. İşçi sınıfının devrim hareketinde yeri ve görevi.
4. KP'nin sonul amacı.
— Sosyalist devrimin zorunluluğu,
— Türkiye devrimi-Dünya devrimci süreci ilişkisi

KP'nin acil politik görevleri

— Baş düşman
— Demokratik halk devriminin zorunluluğu ve niteliği,
— Demokratik halk devriminde öncülük ve hegemonya sorunu,
— Demokratik halk devriminde bağlaşıklar.

İstemler

Bu bölümde gerçekleşmesi demokratik halk devrimine bağlı istemler yer alacaktır.
— Genel devrimci ve demokratik dönüşümler,
— İşçi sınıfı yararına istemler,
— Köylülük yararına istemler,
— Diğer emekçiler yararına istemler

Program üzerinde yürütülen bazı tartışmalar üstüne

1. Yukarıda da belirttiğim gibi programın Türkiye üstüne yapılmış somut tezlere dayandırılmamış olması, dünya komünist ve işçi hareketinin genel teorik şemasının bir kalıp gibi, eklektik bir biçimde formüle edilmesine yol açmıştır. Program üstünde çıkan tartışmaların hemen hemen tümünün ana kaynağı bu gerçektir.

2. Devlet çözümlemesinin olmayışı, hem devrime giden yolda devlete ve onun baskı ve ideolojik aygıtlarına karşı tutumu belirsizleştirmiş, hem de devrim ve devlet ilişkisini karanlıkta bırakmıştır.

3. Alt yapı çözümlemeleri savlarında katı ve iddialı görünmelerine karşın somut sınıf yapısını yansıtmamaktadır. Özellikle terimlerin de hangi anlamda kullanıldığının tanımlanmamış olması durumu daha da karmaşık hale getirmiştir. "Ulusal burjuvazi" nedir, ne değildir, var mıdır, yok mudur tartışması bu kategoridendir.

4. İşçi sınıfının *devrim öncesi* sürekli olarak demokratik haklarının geliştirilmesi ile bir rejim olarak "burjuva demokrasisi" birbirine karıştırılmıştır. Elbette işçi sınıfı sürekli olarak demokratik hakların sürekli geliştirilmesi için savaşacaktır. Bunun aksi devrim-reform diyalektiğinin kavranmaması demektir. Ama bir rejim, bir devlet biçimi olarak Türkiye'de burjuva demokrasisinin yaşayıp yaşamayacağı, hele hele böyle bir rejimi halk devriminin bir ön

koşulu saymak ayrı bir sorundur. Bu sorunun cevabı, gerek bugün sosyo-ekonomik yapının ve onun gelişme yönlerinin çözümlenmesine, gerekse özellikle devlet çözümlemelerimize bağlı olacaktır.

5. Gerek programa temel olacak tezlerin yokluğu, gerekse programın hazırlandığı uluslararası ve ulusal koşullar programa halk devrimine giden yolun barışçıl bir yol olduğunu ima eden bir anlayışın egemen olmasına yol açmıştır. Bu sorun da aydınlığa kavuşturulması gereken sorunlar arasındadır.

Türkiye'de devletten görece bağımsız bir sivil toplumun varlığından söz edemiyorsak ve sivil toplumu daha çok devletin ideolojik aygıtı olarak görüyorsak ve bir de buna Türkiye kapitalizminin bazı özgüllüklerini eklersek Türkiye'de bir rejim, bir devlet biçimi olarak burjuva demokrasisinin yaşayamayacağı sonucuna varırız. Öte yandan bir de buna koersiv aygıtın gelenekleri ve rolünü eklersek barışçı bir halk devrimi objektif olarak hemen hemen olanaksız olur.

6. Demokratik halk devriminin mutlaka taşıyacağı anti-emperyalist doğrultu vurgulanırken emperyalizm-Türk burjuvazisi ilişkisi öznel bir biçimde ele alınmıştır. Emperyalizm yalın bir dış olgu olarak gösterilmiş, dolaylı olarak Türk burjuvazisi aklanmıştır. Bu ise kaçınılmaz olarak demokratik halk devriminin niteliğini, doğrultularını tartışmaya açmaktadır. Demokratik halk devriminin anti-oligarşik, demokratik yönü otomatik olarak ikinci plana itilmekte, burjuvazinin (oligarşi dahil) bir anti-emperyalist dönüşümde yer alabileceği hayali uyan-

dırılınaktadır. Bunu düzeltmek ve en başta Türk burjuvazisinin değişik kesimlerinin nesnel ve öznel olarak emperyalizm karşısındaki durumları çözümlenmelidir.

7. Programın üçüncü bölümünü oluşturan istemler konusunda da karışıklık vardır. Bir programda yer alacak istemler, gerçekleşmesi devrim sorununa bağlı istemlerdir. KP'nin halk devriminin siyasi devrimi gerçekleştirmesi halinde hayata geçireceği asgari programdır.

8. Kürt sorunu. Eğer programda bölümler olacaksa, bu sorun ayrı bir bölüm olarak ele alınmalıdır. İkinci programdaki ilgili bölüm incelenmelidir. *Ayrılma hakkı* üzerine yapılan tartışmalara son verecek bir metin hazırlanmalıdır.

16.7.1982

"İstemler sorunu" üzerine
(P.B.'ya, 16 Temmuz 1982)

Önceleri programın nasıl gözden geçirileceği ve bununla ilgili hazırlıkları tartışır ve görüşürken bir "istemler sorunu" ortaya çıktı. Bundan önceki toplantıda açıkça sözlü olarak belirttiğim gibi bu "istemler"den ne kastedildiğini ben anlayamamıştım. Kaldı ki, gerek toplantı sırasında, gerek toplantı sonrasında, hemen hemen her yoldaşın bu kavramdan ayrı şeyler anladıkları da ortaya çıktı. Kimimize göre söz konusu olan parti programının asgari progra-

mımıza tekabül eden istemlerinin yeniden formüle edilmesiydi. Kimimize göre bugün taktik sorunların hedeflerinin sıralanmasıydı. Bu nedenle "istemler sorunu"na alabildiğince geniş olarak bakmak istiyorum.

Devrimci savaşın, devrimci stratejinin diyalektiği, reformlarla devrim ilişkisini de içerir. Herşeyden önce soruna böyle bakarsak istemlerimizin reformlar mı yoksa devrimci dönüşümler mi olduğunu ayırdetme zorunluluğunu ortaya çıkarır. Gerçekleşmesi siyasi devrim sorununa bağlı olmayan istemler reformlardır ve parti devrim savaşımını kolaylaştıracak, hızlandıracak bu reformları, bu istemleri her taktik aşamada yeniden formüle etmelidir. Bugün de içinde bulunduğumuz taktik aşamanın reformlarını-istemlerini formüle etmek görevi önümüzde duruyor. Bunlar özünde burjuva demokratik istemler, işçi sınıfının ve emekçilerin iş ve yaşam koşullarının iyileştirilmesi, demokratik özgürlüklerin sınırlarının genişletilmesi (başta örgütlenme ve düşünce özgürlüğü olmak üzere), barışçı bir dış politika izlenmesi gibi.

Bir de gerçekleşmesi politik devrime, politik erk sorununa bağlı istemler var ki, bunlar reformlar değil, devrimci dönüşümlerdir. Burjuvazinin politik egemenliği koşullarında gerçekleştirilmesi olanaklı olmayan istemlerdir. Bunları da kendi içinde iki ana gurupta toplamak mümkün.

a. Gerçekleşmesi demokratik halk devrimine bağlı istemler. Bunların başlıcaları şunlardır:

— Devletin baskı (koersiv) aygıtının parça-

lanması,

— Devletin ideolojik aygıtının demokratikleştirilmesi,

— Oligarşinin politik, ekonomik, sosyal gücünün kırılması

— Tutarlı bir anti-emperyalist dış politikanın gerçekleştirilmesi,

— Toplum yaşamının her alanında işçi sınıfının öncülüğü ve hegemonyasının gerçekleşmesi,

— İşçi sınıfının yararına dönüşümler,

— Köylülük yararına dönüşümler ve tarım programı,

— Diğer emekçiler için haklar,

Bütün bunlar partinin asgari programını oluşturur ve parti programının istemler bölümüdür.

b. Bir de gerçekleşmesi sosyalist devrime bağlı istemler vardır.

— Üretim araçları üzerindeki özel mülkiyetin kalkması ve kapitalizmin tasfiyesi,

— Sosyalizmin kurulması.

Bu istemler partinin sonul amacını hazırlayan istemlerdir. "İstemler" kavramını ve onun kategorilerini ben böyle anlıyorum.

Önümüzde özellikle iki gurup istemlerin ele alınıp detaylandırılması gerekiyor. Birincisi, program üzerine yazmış olduğum ekli nottaki anlayış çerçevesinde asgari programın yeniden formüle edilmesi sorunu, ki bu çalışma belli tezleri kabul etmeden olanaklı değildir. Bu nedenle bu çalışmanın ön şartı Türkiye üstüne tezlerimizin süratle ortaya çıkarılmasıdır.

İkincisi, içinde bulunduğumuz taktik aşamada, mevcut politik erk koşullarında sınıf savaşını yükseltmeye yardım edecek demokratik taleplerimizdir. Bunlar ise kanımca birçok belgelerimizde zaten sıralanmıştır. Sorun bu istemler uğrundaki politik eylemin örgütlenmesi sorunudur. Demokratik özgürlükler konusunda da, barış hareketi konusunda da sorun, istemlerin ayrıntıya boğulması değil, politik savaşı yükseltebilme becerisidir.

16.7.1982

II. Politik durum

Politik durum (P.B.'ya, Mayıs 1982) Hazırlayacağımız politik belgelerin stili ile ilgili bazı öneriler:

Hazırlayacağımız politik belgelerin açıklığı, anlaşılırlığı ve esas olarak da yol göstericiliğini yükseltmek için belgeleri yazarken dikkat edilmesini prensip olarak doğru bulduğum bazı öneriler şunlardır:

1. Politik değerlendirmeler ve yorumlar, olmuş geçmiş olayların sadece yalın bir dökümünü içermemelidir. Olayların dökümünün, kendiliğinden yol gösterici niteliği yoktur. İleriye dönük gelişme eğilimleri, perspektifler üstüne *öngörülerimiz* yol göstericidir. Politik yol göstericilik politik öngörü ile olur.

2. İleriye dönük eğilimler perspektiflerinin belirtildiği hallerde ise, mümkün olan tüm seçeneklerin sıralanması ile yetinilmemeli, bu mümkün seçeneklerden hangisinin en olası olduğu belirtilmelidir. Politik öngörü sadece mümkün eğilimlerin değil, en olası eğilimlerin belirtilmesidir.

3. Toplumsal olayların karmaşıklığı içinde tüm

— istisnasız tüm — nitelemelerin, tanımlamaların ve yasallıkların özde sadece bazı eğilimlerin ulaştıkları aşamayı gösteren soyutlamalar olduğu açıktır. Nitelemeler, tanımlamalar eğilimlerin nicel ve/veya nitel aşamalarını kavrayabilmek için zorunludur. Eğilimlerin gelişme süreçlerini, bu eğilimlerin somut tarihsel bir anda bulundukları aşamayı nitelemenin karşısına koymak doğru değildir. Daha açık söylemek gerekirse sadece ve sadece ekonomik, sosyal ve politik süreçlerden söz etmek bu süreçlerin belli bir tarihsel anda ulaştıkları nicel ve nitel aşamayı tanımlayan bir soyutlama yapmamak, analizleri daha anlaşılmaz hale getirmekten başka bir sonuç doğurmamaktadır.

Politik durum üstüne

Aradan geçen uzunca bir süreden sonra geriye bakıp düşündüğümde politik durum üstüne yaptığım değerlendirmeler aşağıdadır.

12 Eylül rejiminin gelişini hazırlayan nedenler:

12 Eylül rejiminin gelişinin iç ve dış nedenlerini, 12 Eylül'ün hemen öncesi dönemden çok daha gerilerde, 1968'lerden itibaren aramak daha doğru olur. 1963-68 arası Türkiye kapitalizminin hızlı büyümesi ve onun özgüllükleri, bunun sonucu sertleşen sınıf savaşı 12 Mart darbesi ile durdurulmak istendi, başarılamadı.

1974 yılından itibaren Türkiye büyük bir ekonomik kriz ve yeni bir sosyal-politik bunalımla karşı karşıya kaldı.

İçeride: Kıbrıs savaşının getirdiği doğrudan ekonomik külfet ve Kıbrıs'ın savaş sonrası finansman sorunu, dünyada hızla artan petrol fiyatlarının sonucu Türkiye'nin döviz girdilerinin yüzde 40'a varan bölümünü buna ayırma zorunluluğu, sınıf savaşımının yükselmesi ve artan grevler, istihdam yaratıyoruz diye ekonomiye rasyonel olmayan külfetler yükleyen KİT'lerin artan yükü ve bütün bunların üstüne en önemlisi dünya kapitalizminin artan bunalımı sonucu, emperyalizmin Türkiye ekonomisine ve onun yapısal olarak zorunluluk duyduğu dış ekonomik enjeksiyonları yapamaması Türkiye kapitalizmini derin bir ekonomik kriz ile karşı karşıya bıraktı. Bu durumu çözme görevine bir atılım yapmak üzere zaten sabırsızlanan finans oligarşisi, uluslararası finans kuruluşlarının desteği ile Ocak 1980'de açık adaylığını koydu. Amaç Türkiye kapitalizmini finans oligarşisi lehine yeniden örgütlemekti. Önerilen bu ekonomik yeniden inşa planının 3 temel özelliği vardı.

a. Türkiye ekonomisini de ekonomik yardım olmadan yaşayabilir bir duruma getirmek, bu amaçla dışa açılmak.

b. Yatırımları sınırlamak, buradan tasarruf edilen kaynakları finans oligarşisine daha fazla sermaye yoğunlaştırması için aktarmak

c. İç tüketimi kısmak, yani emekçi halkın yaşam düzeyini geriletmek. Yine buradan sağlanan fonları

finans oligarşisine aktarmak. Böylesi bir köklü ve tüm halka karşı bir düzenleme burjuva demokrasisi oyun kuralları içinde olanaklı değildi. 24 Ocak 1980'de genel çerçevesi çizilen bu planın 12 Eylül'e kadar uygulanamamış olması ve yeryüzündeki diğer örnekleri bu olanaksızlığın kanıtıdır.

12 Mart sonrası Türkiye'de gelişen görece demokratik ortamda sınıf mücadelesi keskinleşti ve toplumun ve toplumsal örgütlenmelerin her kesiminde politik ayrışma belirginleşti. Bu durum hem sivil toplum için, hem devlet aparatı için geçerli idi.

Osmanlıdan bu yana totaliteranizm toplum yaşamının genel niteliğidir. Osmanlıdan bu yana Türkiye'nin toplumsal yaşamında demokratik özgürlüklerin genişçe kullanıldıkları dönemler istisnai dönemlerdir. Böylesi demokratik dönemler 1918-1922 arası mütareke dönemi ve son yıllardaki 1960-71 ve 1973-80 dönemleridir.

1963-68 arasındaki uluslararası gelişmeler ve içte hızlı kapitalistleşme, işçi sınıfının ve özellikle onun modern müfrezelerinin hızlı gelişimi sınıf savaşını hızlandırdı. İşçi sınıfı objektif olarak zaten varolan öncü görevini fiilen ele aldı. Türkiye'nin toplumsal ve politik yaşamında KP ilk defa 1974-1980 döneminde ulusal çapta bir ölçüde hesaba katılan bir güç haline geldi. Demokratik yığın hareketliliği gelişti. Toplum genel olarak hızla politikleşti ve ayrıştı. Burjuvazi yönetebilme sorunu ile karşı karşıya kaldı.

Sivil toplumdaki politik kutuplaşmalar devlet aparatında da politik kutuplaşmalara yol açtı. Sivil

toplumdaki ve devlet aparatındaki bu gelişmeler burjuvazinin alışılagelmiş yöntemlerle (burjuva demokratik yöntemlerle) yönetebilmesini, yani egemenliğini sürdürebilmesini zorlaştırdı. Sınıf savaşının sertleşmesi ve devrimci gelişmeler sonucu emperyalizmin ve Türk finans oligarşisinin çıkarlarının geleceği ancak *karşı devrimci bir darbe* ile önlenebilecek düzeye ulaştı. Burjuvazinin önünde böylece bir karşı devrimci darbe ile 3 şeyi yeniden örgütleme sorunu gündeme geldi.

1. Ekonomiyi yeniden örgütlenme
2. Sivil toplumu yeniden örgütleme
3. Devleti yeniden örgütleme

Bu çok yönlü ve köklü yeniden düzenleme zorunluluğu kanımca burjuvazi açısından 12 Eylül'ün objektif nedenleridir.

Dışta: Uluslararası durumdaki gelişmeler de 12 Eylül'ün belirleyici nedenleri arasında geliyor, bunun başında Türkiye'nin içinde yer aldığı emperyalist dünya sistemindeki gericileşme sürecinin hızlanmasıdır. Bu hızlanmanın dönüm noktası emperyalist sistemin lideri durumundaki ABD'de seçimler sonucu emperyalizmin en gerici, en militarist kesimlerinin temsilcisi bir kliğin işbaşına gelmesi ve dünya çapında kendisinden önceki yönetimlerden farklı bir politika izlemeye başlamasıdır. Reagan yönetimi gerginlik ve silahlanma yarışını hızlandırma politikasını dünya çapında yürütebilmek için Carter yönetiminden çok farklı bir biçimde gerici, neo-faşist, totaliter ama Amerika'ya daha bağlı rejimleri, tabiri caiz ise ihraç etmeye başlamıştır. Bölgede İran ve

Afganistan'da Amerikan emperyalizminin kaybettiği konumlar ABD açısından Türkiye'nin önemini arttırmıştır. Petrol krizi ile birlikte körfez bölgesinin ve körfez bölgesinde çevrelenen Arap ülkelerinin önemi artmıştır. Buna karşılık NATO, CENTO gibi paktlar Reagan yönetiminin Ortadoğu politikasına yeterince cevap vermez duruma gelmişlerdir. Reagan yönetimi tüm dünyada yeni paktlar yerine ikili antlaşmalar, ikili askersel-politik koordinasyon örgütleri taktiğini izlemeye başlamıştır. Türkiye'yi NATO anlaşmasına ek olarak (aynı Mısır'da, İsrail'de, Sudan'da, Pakistan'da uygulandığı gibi) ikili anlaşma ve ikili askersel politik koordinasyon örgütleri yolu ile daha sıkıca ABD'ye bağlamayı, yegane NATO üyesi İslam ülkesi olan Türkiye'yi Basra Körfezi politikasında doğrudan kullanmanın zorunluluğu doğmuştur. Reagan yönetiminin bu niyeti ile Türk finans oligarşisinin dışa açılma istemi bir ölçüde çakıştırmıştır.

İşte böylesi iç ve dış koşullarda Türkiye'de rejim değişikliği olmuş, yeni bir rejim kurulmuştur. Darbe ve yeni rejimin kurulması ordunun tepesindeki generaller kliği eliyle gerçekleştirilmiştir. Burada söz konusu olan, askerlik görevini yapmak üzere askere giden erler ve yedeksubaylar değildir. Burada söz konusu olan sayıları 130 bin civarında olan subay, astsubay kitlesi değildir. Burada söz konusu olan, toplam sayısı 300 kişiyi aşmayan Türk ordusunun generalleridir. Bu aşamada durarak kısaca bu 300 kişinin Türkiye'nin yaşamındaki yerlerine değinmek istiyorum. 130,000 kişilik bir kitle içinden bu kişilerin nasıl özenle seçilip

yetiştirildikleri sorusu üstünde değil. Sormak lazım bu 300 kişi içinde ABD'de eğitim görmemiş var mı? Bu 300 kişi içinde MİT'de görev almamış bir tek kişi var mı? Bu 300 kişinin sıraladığım özelliklerinin hepsinin üstünde belirleyici olan iki önemli özellikleri daha var.

Türk ordusu generallerinin birinci belirleyici özelliği evrensel. Bütün kapitalist ülkelerde olduğu gibi bürokrasinin en üstünde yer alan bu 300 kişi egemen burjuvazinin ayrılmaz bir parçası. Türk ordusunun generallerinin ikinci özelliği ise Türkiye'ye özgü. Bu özellik ne emperyalizmin metropollerindeki ordularda var, ne de gelişmekte olan ülkelerde. Belki sadece Latin Amerika'daki muz cumhuriyetlerinde. Bu özellik 300 kişinin sadece egemen burjuvazinin değil, finans oligarşisinin de bir parçası olmasıdır. Bu 300 kişi OYAK, kara, deniz, hava kuvvetlerini güçlendirme vakıfları mekanizması ile Türkiye'deki endüstri ve finans alanlarının çok önemli bir bölümünün doğrudan sahibi ve yöneticisi durumundalar.

Bu konuda ayrıntılı bir incelemenin zorunlu olduğu kanısındayım. 300 general otomotiv, petrokimya, lastik, elektronik, gıda endüstrilerinde, dağıtım hizmetlerinde, bankacılık ve sigortacılık, yani finans alanında finans oligarşisinin ayrılmaz (entegral) bir parçasını oluşturuyor. Darbe bu klik tarafından gerçekleştirildi.

Burada katılmadığım bir görüşü belirtmek isterim. O da devlet (silahlı kuvvetler de içinde olmak üzere) sivil toplum ilişkisi üzerinedir. İki yönlü

abartmalı ve sonuçta yanlışa götüren eğilimler söz konusu. Bunlar devletin sivil toplumdan görece bağımsızlığı ve devlet ile sivil toplumun kaynaşması ilişkilerinin abartılmalarıdır. Kaynaşma sürecini mekanik bir özdeşliğe götüren anlayış elbette toplumsal gelişmenin diyalektiğinin inkarı olur. Ama günümüzde komünist hareket içinde özellikle yürokomünistlerin başını çektiği öteki eğilim, yani devletin sivil toplumdan görece bağımsızlığı tezidir. Eğer biraz abartırsak bu tez bizi de onlar gibi politik erki ele geçirmeden devletin ele geçirilebileceği yanılgısına götürebilir. Burada bizi şaşırtan, genellikle "karşı devrimci darbelerde sağcı ordu mensupları, sömürücü sınıfların aleti olarak ve aynı zamanda onların başlı başına eylem gösteren elemanı olarak beliriyorlar. Bununla beraber bu sağcı ordu mensupları, aleti oldukları sömürücü sınıfın politik örgüt ve siyasal kurumları ile hiçbir üzüntü duymadan çabucak ayrılabiliyorlar". Karşı devrimci ordu çıkışları, varlıklı sınıfların politik örgütlerini ezip geçseler bile askeri çevrelerin bağnazca bir bağlılık ve dürüstlükle yine bu sınıfların ekonomik ve sosyal temellerini korumaya hizmet ettiklerini gösteriyor. (Bk. *Yeni Çağ*, Nisan 1974, "Ordu Kime Hizmet Ediyor", s.295) Bu durum devletin veya silahlı kuvvetlerin görece bağımsızlığı sorunu değil, askersel diktatörlüklerin bir özgüllüğüdür.

12 Eylül'de yeni kurulan rejim üstüne:

12 Eylül'de erke el koyanlar bir dönem belirli bir kitle desteği almayı başardılar. Bunu 1978'den başlayarak bilinçli bir biçimde 80'e kadar tırmandırılan terörü bahane yaparak, TKP'nin 1978'de Türkiye'de *ilk defa ileri sürdüğü* "can güvenliği" belgisini kullanarak kitle desteği kazandılar. Burada hemen şunu söylemek istiyorum. Rejimlerin kitle desteğinin bileşim ve niteliği bizim taktiklerimizi doğrudan etkileyen unsurlardır. Ama yine unutmamak gerekir ki rejimlerin kitle desteğinin dar veya geniş olması o rejimin niteliğini belirleyen faktörler arasında yer almaz. Bu durumun tarihten birçok örneğini göstermek mümkündür.

Cunta "can güvenliği" belgisi ile erke geldi. O güne kadar yine önemli ölçüde kendilerinin kışkırttığı veya örgütlediği bireysel görünümlü terör açık ve sistemli devlet terörü ile yer değiştirdi. Askeri cunta ve finans oligarşisi yukarıda belirttiğim iç ve dış düzenlemelere süratle giriştiler. Bunlar dışta Reagancı politikanın gereklerini yerine getirmeye başladılar. Erke geldiklerinin üçüncü günü ABD ile yeni ikili anlaşmayı imzaladılar. ABD'nin yeni pakt stratejisinin özgül biçimi olan Türk-ABD askersel politik koordinasyon örgütünü kurdular. Bölgedeki diğer benzer rejimlerle gizli askeri ilişkiler içine girdiler. (Özellikle Pakistan, Bengaldeş ve körfez ülkeleri) İran rejimine karşı Türkiye'de gizli politik parti ve askeri hazırlıklarda bulundular. Çevik Kuvvetler için olanak-

lar hazırladılar. Yunanistan seçimlerinde anti-Amerikancı eğilimleri güçlü bir politik parti erke gelince bu rejimi ABD'ye yaklaştırmak amacı ile ona doğrudan baskı uygulamaya başladılar.

Kısacası erke geldiklerinin üçüncü günü başlayan Reagancı dış politikaları artan bir tempoyla sürüyor. Erklerini pekiştirme döneminde sosyalist ülkelere karşı daha "gerçekçi" davrandıklarına etrafı inandırmak istediler. Ama şu açık ki 12 Eylül'den bu yana politik, kültürel ilişkilerin gelişmesi bir yana, ekonomik ilişkilerde bile gelişme olmadı, hatta tersine Türkiye'nin dış ticaretinde sosyalist ülkelerin payı giderek azaldı.

Cunta rejimi içeride ne yaptı? Yukarıda belirttiğimiz üç şeyi önemli ölçüde gerçekleştirdi. Bu üç şeyi yeni bir niteliksel tanımlama yapmaya elverecek kadar yeniden düzenledi. Bunlar:

1. Türkiye kapitalizminin finans oligarşisi lehine gelişmesini önemli ölçüde gerçekleştirdi. Emekçi halkın reel yaşam düzeyini 1963-65 düzeyine geriletmeyi başardı. Yatırımlar hemen hemen durdu. Bunların ürünü olarak iç fiyat artışları yavaşladı, ihracatta belli bir gelişme sağladı ve hepsinden önemlisi sayıları 100'ü geçmeyen sermaye gurubunun elinde görülmemiş ölçüde sermaye birikimi hızlandı. Yalnız *Cumhuriyet* gazetesi kaynaklı yaptığım bir tarama bu grupların kârlarının, sermayelerinin artışındaki boyutları göstermeye yeter.

Bir yandan sermayenin değişik biçimlerinin finans, sanayi, ticaret bütünleşmesi hızlandı, bir finans

kuruluşu ile bütünleşmemiş holding veya guruplar elendi ve finans sermayesi belirleyici rol oynamaya başladı.

2. Cunta ekonomiye ek olarak devlet aparatını tümüyle yeniden örgütledi. Resmi açıklamalara göre cuntanın ilk 12 ayında 20 bini aşkın üst ve orta dereceli memur devlet aparatından temizlenmiştir. Tüm yürütme aparatı değiştirilmiştir, seçimli bütün organlar mahalle düzeyine kadar iptal edilmiş, yukarıdan aşağıya askersel hiyerarşi içinde bir yürütüm mekanizması kurulmuştur. Kısacası, finans oligarşisi devlet aparatını belirleyici ölçüde kendi denetimine almıştır.

3. Cunta, sivil toplumu da yeniden örgütledi. Tüm politik yapıyı değiştirdi. Fiilen bir "şeflik sistemi" kuruldu. Ulusal egemenliğin tüm ögeleri yasama, yargı, yürütme, denetleme milli şefin elinde toplandı. Sosyal yaşamın tüm demokratik örgütleri ortadan kaldırıldı. Totaliter ve terörist bir yönetim mekanizması oluştu. Eğitim ve bilim Milli Eğitim Vakfı ve YÖK gibi kurumlarla, milli şef eliyle oligarşi lehine yeniden düzenlendi. Birleşmiş Milletler yasasının kabul ettiği genellikte bile insan haklarından söz etmek olanaklı değil. Sinema, tiyatro, basın, radyo, TV kısacası tüm propaganda aygıtı yine oligarşi yararına düzenlendi.

Bütün bunlardan şu sonuçları çıkarabiliriz:

12 Eylül 1980 darbesi bir hükümet darbesi değildir. Türkiye'nin devlet biçimi değişmiştir. Bugün Türkiye'de finans oligarşisinin askeri cunta eliyle bir şeflik sistemi görünümünde totaliter, terörist açık

diktatörlüğü söz konusudur. Bu rejim, gerek dış, gerek iç sınıfsal temeli ile, gerek devlet biçimi ile, gerekse izlediği politika ile, 1982 yılında dünyamızda neo-faşist tanımlaması yapılabilen bir rejimdir. Bu rejim benim için neo-faşist bir rejimdir. Ama "neo-faşist" tanımlaması bugün dünya komünist ve işçi hareketinde üzerinde canlı bir tartışma yürütülen bir kavramdır. Marksizm-Leninizm ve proletarya enternasyonalizmine sıkı sıkıya bağlı birçok komünist partisi bu tanımlamanın, süreçlerin hangi aşamasında kullanılması gerektiği üzerinde görüş birliği içinde değildir. Öte yandan Türkiye bugün dünya üzerindeki yeri ile, politik tutumu ile sosyal ve ekonomik potansiyelleri ile dünya ve bölge politikasında hiç de önemsiz olmayan bir ülkedir. Bu iki nokta birarada hesaba katıldığında rejimi nitelemek soyut ve teorik olmaktan çok somut, pratik ve politik bir tutumdur. Benim kanıma göre bugün bu rejime neo-faşist bir rejim dememek için hiçbir neden yoktur. Öte yandan PB dışa dönük ajitasyon-propagandada nasıl bir dil kullanacağını ayrıca kararlaştırmalıdır.

Politik perspektifler üstüne

Darbe sonrası cunta ve oligarşi politik erki pekiştirme sürecinde ihtiyatlı bir yol izledi. İçte bir yandan kendisine karşı çıkabilecek bir burjuvazi seçeneğini önlemek amacıyla tüm burjuva politik partilerine ve guruplarına karşı acımasız davrandı. Öte yandan

genel olarak burjuva düzeninin tehlikede olduğu imajını yaygınlaştırarak burjuvazinin değişik kesimlerinin doğrudan (onların politik örgütlenmelerini atlayarak) desteğini almaya özen gösterdi.

İşte bu hesaplı ve ikiyüzlü politika ve tabii içte ve dışta söz konusu çevrelerin politik, ekonomik baskıları, cuntaya *kendi rızası ile* askersel cuntanın burjuva parlamenter bir düzen ile yer değiştireceğine söz vermeleri sonucunu doğurdu. Cunta yine bu politik erkini pekiştirme döneminde gerçekçi (yani Türk finans oligarşisinin çıkarları doğrultusunda gerçekçi) davranarak komşularımızla ve bu arada sosyalist ülkelerle iyi ilişkilerin sürdürüleceğini hatta iyileştirileceğini vaadetti. Elbette böylesi bir askersel cuntadan beklenebilecek tehlikeli ve maceracı seçenekler de düşünüldüğünde bu tutum lafta da kalsa hesaba katılması gereken bir tutumdu. Partimiz de değerlendirmelerinde bunu hesaba kattı.

Cuntanın, politik erkini önemli ölçüde pekiştirdiğini düşündüğü bugün durum nedir?

Dışta; daha açık ölçüde Reagancı politikanın yanında yer alırken cunta Avrupa'ya kafa tutar bir konuma geldi. Bu, içte ve dışta burjuva liberal ve burjuva reformist çevrelerin cuntaya karşı açık muhalefetini yükseltti. Bugün, 12 Eylül'e göre cunta bu çevrelerin desteğini yitirmiş görünüyor. Dışta emperyalizmin reformist çevreleri, Türkiye'de cuntanın yerine burjuva reformist bir seçeneğin şimdiden hazırlanması yolunda çalışıyorlar. Ecevit'in ve 52'lerin kahramanlaşmalarının bir sırrını da burada aramak

gerekir.

Cunta ise 12 Eylül sonrası sözünü verdiği sivil yönetimin demokratik değil totaliter, çoğulcu değil monolitik (tekilci) bir rejim olabileceğini gizlemiyor. TİSK kongresinde, Mussolini'nin bile saygınlıkla karşılayacağı bir çalışma düzeni öneriliyor. Bu noktada şunu belirtmek isterim. Cunta bu politika ile bir yandan avutma (sivil yönetim hayali ile), öte yandan korkutma (yani gelebilecek bir sivil görünümün cunta rejiminin özünü değiştirmeyeceği) taktiği izliyor.

Şimdi politik perspektif sorununa dönelim.

Dünyanın hiçbir yerinde finans oligarşisinin açık askersel diktatörlüğünün kendi rızası ile politik erki terk ettiği görülmüş müdür? Bu olanaklı mıdır? Elbette değil. Çok genel bir soyutlama düzeyinde cunta rejimine olabilecek politik alternatifler nelerdir? Bu soruya önce uluslararası — dış — etmenleri yok sayarak cevap vereceğim, ondan sonra dış etmenleri hesaba katacağım.

Soyut planda 2 seçenek var:

1. Burjuva alternatif: Finans oligarşisinin dışında kalan liberal burjuva reformist çevrelerin alternatifi. Bu seçenek kanımca kısa erimde olanaklı değil. Hem politik örgütlülükleri ve etkinlikleri buna elverişli değil, hem de daha önemlisi çoğulcu burjuva demokratik bir sivil toplumun ekonomik temelleri yok. Eski burjuva politik partilerinden CGP, MHP ve AP'nin faşizan kanadı dışındaki politik partiler cuntaya muhalif olmalarına karşın bu muhalefeti

Ecevit'in şahsı hariç, açık bir muhalefete dönüştürmüş değiller. Kısa erimde cunta rejimine politik bir seçenek olarak ortaya çıkmıyorlar. Kanımca bu durumun politik olduğu kadar (yani bu guruplar sınıf bilinci ile hareket ediyorlar, kapitalist rejimi bugün için cuntanın koruyabileceği fikrini terk etmiş değiller) ekonomik nedenleri de var. O da Türkiye kapitalizminin özgüllüğünde yatıyor. Bu biçimsel olarak finans oligarşisinin dışında kalan burjuva kesimlerinin finans oligarşisine olan ekonomik ve politik *bağımlılığı* sorunudur. Bazı aşırı iyimser yorumlar Marksist literatüre Fransızların katmakta öncülük ettikleri "anti-tekelci demokrasi' yanılgısından kaynaklanıyor. Yalın bir ekonomist ve biçimsel yaklaşım, tekel dışı burjuva kesimlerin tekellere ekonomik ve politik bağımlılığını yeterince görmeyen sosyo-ekonomik bir kavram olan "tekeldışı" olgusu ile sosyo-politik bir kavram olan "demokrasi" olgusunun eklektik bir montajından ortaya çıkıyor.

Şimdi Türkiye'de de aynı yanılgıya düşmemek gerekir. Finans oligarşisinin dışında kalan burjuva kesimlerinin finans oligarşisi ile varolan objektif çelişkilerinin gerçekte ne olup ne olmadıkları, ne yönde geliştikleri ve bu çelişkilerin hangi aşamada bu burjuva kesimlerini mevcut rejime karşı bir seçenek dayatmaya götürüp götürmeyecekleri çok detaylı ve somut bir analiz konusudur. Benim çok kaba bilgi ve sezgilerim yukarıda da söylediğim gibi kısa erimde böyle bir seçenek görmediğim yönündedir.

2. *Devrimci alternatif:* Önce olabildiğince sub-

jektif niyetlerimizden uzaklaşarak şunu belirtmek isterim. Birbuçuk yılda cunta rejiminin gerçekleştirdikleri yani:

— Kapitalizmin yeniden düzenlenişi,
— Sivil toplumun yeniden örgütlenişi,
— Devletin yeniden örgütlenişi.

Bugün öylesi bir *niteliksel* aşamaya ulaşmıştır ki bu durumun reformlar yolu ile düzeltilmesi, reformlar yolu ile burjuva çoğulcu bir toplum yapısının örgütlenişi bile olanaklı değildir. Kanımca bu değerlendirme radikal, devrimci bir dönüşün hangi savaş araç ve yöntemleri ile olanaklı olduğu sorusunu derhal önümüze çıkarıyor. Sanırım bu sorunun cevabı hepimiz için net ve açık. Öte yandan devrimci bir dönüşümün tüm koşullarının henüz olgunlaşmadığı ise çok açık. En başta partimiz büyük yaralar aldı. Süratle bunların sarılması gerekiyor. Ta Ocak 1981'de de yazılı olarak belirttiğim gibi bir anlamı ile yukarıdan aşağı yeniden toparlanmak gerekiyor. (Bak: Ocak 1981'de Durum)

İkinci önemli sorun *sol* güçlerin ortak bir politik strateji üzerinde işbirliği sorunudur.

Üçüncü sorun, yığınların hareketliliğini yükseltmenin, onları sol güçlerin ortak politik hedefleri doğrultusunda savaşa çekebilmenin yol ve yöntemlerini geliştirebilme sorunudur. Bu arada önemli bir noktaya daha değinmek isterim. O da bugün cuntaya karşı olan burjuva reformist ve devrimci güçlerin ilişkisi sorunudur. Çok açık, kaba bir soyutlamada iki seçenek var. Ya burjuva reformist güçlerin cuntaya

karşıtlıkları, onların sol güçlerle olan çelişkilerinin de üstüne çıkacak, burjuva reformist güçlerinin tümü veya önemli bir bölümü solun birliğini destekleyecek ya da tersi olacak. Sol güçler burjuva reformist bir seçeneğin daha olanaklı, daha reel olduğunu düşünecekler ve ülkede yeniden burjuva çoğulcu bir rejimin kurulması için burjuva reformizmini destekleyecekler. Tabii herşeyden önce sol güçlerin ülkede bir burjuva reformist alternatifin devrimci bir alternatife göre daha olanaklı ve daha reel olduğu sonucuna varırlarsa. Bu soruya verilecek açık yanıt hayati bir öneme haizdir. Soruya açık yanıt vermeden izlenecek politik taktikler sadece karışıklığa yol açacaktır. Soruna vereceğimiz açık yanıt ise parti çalışmasının tüm alanlarını etkileyecektir. Bağlaşıklıklar politikamızın özünü, taktiğini etkileyecektir. Bu durumda sol güçlerin içinde eritildiği demokrasi güçlerinin (burjuva demokrasisini restore etmeyi amaçlayan tüm güçlerin) birliği, taktiği izlenecektir. Öteki durumda ise devrimci güçlerin, sol güçlerin birliği taktiği öne çıkacaktır (ki onların politik amaçları içinde devrimci bir demokrasinin kurulması söz konusudur). Bugün her iki seçenekte de bağlaşıklık politikamızın içinde sol güçlerin birliği belirleyici önem taşımaktadır.

Dış etmenlerin politik perspektifler üzerindeki etkisi de çok doğrudan ve belirleyici olacak. Bu nedenle iç ve dış dinamiklerin birarada ve birbiri ile ilişki içinde hesaba katılmasıyla doğru bir politik öngörüde bulunmak olanaklı. En geniş planda, emperyalist dünya sisteminin fiili politik lideri

durumunda bulunan ABD'de Reagancı politikanın frenlenip frenlenemeyeceği sorusu hayati bir önem taşımaktadır. Reagancı politikanın emperyalist sistemde etkinliğinin devamı Türkiye üzerinde de doğrudan olumsuz etkilerini sürdürecektir.

Öte yandan emperyalizmin diğer merkezlerinin ve özellikle Avrupa topluluğunun Reagan politikası ile daha da uyumlaşması veya uyumsuzlaşması ve Avrupa topluluğunun Türkiye ile olan somut politik, ekonomik çıkar ilişkileri yine rejimin geleceğini etkileyecektir. Bu gelişmeler içte de önemli yankılanmalar bulacaktır. Çünkü bugün Türkiye'de finans kapitalin içinde bile "Avrupa'cı" eğilimler vardır. Kaldı ki burjuva reformizminin ideolojik, politik ve ekonomik dayanağı yine Avrupa'dır.

Petrol fiyatlarındaki son düşüşlerin rejim için olumlu ve olumsuz sonuçları olmaktadır. Olumlu sonucu, Türkiye'nin dış ödemelerinde yarım milyar dolarlık bir azalma sağlamasıdır. Buna karşın petrol üreten ülkelerde — başta Libya ve Irak olmak üzere — gelirlerin azalması demek olduğu için Türkiye açısından bir pazar daralmasına yolaçabilir.

Muhtemel dış gelişmeler arasında doğrudan ve etkin sonuç doğuracak olan İran-Irak savaşının bitiş biçimi ve Saddam Hüseyin rejiminin geleceğidir. Bugün Türk dış satımının %40'a yakınını bu ülke oluşturmaktadır. Ekonomide olduğu kadar doğrudan politik sonuçları da olacaktır. Yunanistan'daki tartışmasız ilerici ve anti-Amerikancı yönler taşıyan bugünkü rejimin daha konsolide olması Türkiye'deki

rejimi etkileyen faktörler arasında yer alacaktır.

Bütün bunların ışığında, başta partimiz olmak üzere tüm sol güçlerin şu ortak politik hedefler üzerinde yığınlar içinde çalışma götürmesi ertelenmez görevler olarak önümüzde duruyor.

1. Lafta değil, gerçekten yığınsal olarak varolan emekçi halkın günlük ekonomik ve demokratik talepleri ile sıkı sıkıya bağlı güçlü bir anti-Amerikan, hatta özel olarak güçlü bir anti-Reagan hareketinin oluşması için çalışmak.

2. Irak'taki gerici Saddam Hüseyin rejiminin alaşağı edilmesi için savaşan Iraklı ilericilerle somut dayanışmayı yükseltmek.

3. Türkiye'deki rejimin Yunanistan'daki rejim üzerinde baskı uygulamasına karşı çıkmak, şoven çıkışları engellemek.

4. Kıbrıs Türk kesiminin cunta rejimi tarafından Ortadoğu'ya askeri müdahale için kullanılmasını teşhir etmek.

Cunta içi çelişkiler sorunu üzerine

Bu konuda önce metodolojik bir soruna değinmek istiyorum.

İnsanlık tarihi boyunca da, bugün de, yarın da çelişkisiz bir insan topluluğu düşünmek olanaksızdır. Bizim dünya anlayışımız ve metodolojimiz ile bağdaşmaz. Bütün sosyal sınıfların ve katmanların iç çelişkileri vardır. Burjuvazinin, işçi sınıfının vs. Bütün

mesleki ve politik toplulukların iç çelişkileri vardır. Çelişkisiz bir toplumsal yumak olamaz. Bütün insan guruplaşmaları — ve bu arada bizim cuntamız — kendi iç çelişkilerini her zaman taşıdıklarına göre bu guruplaşmaları analiz ederken ve bu guruplaşmalara karşı politika belirlerken bu iç çelişkileri de hesaba katmamak olanaklı mıdır? Kanımca bu olanaksızdır. Kaldı ki bizim böylesi bir sorunumuz da olmamıştır. O halde sorun neredenkaynaklandı. İki temel nedeni var.

Birincisi: Cuntaya karşı onun iç çelişkilerini de hesaba katarak politika belirleyecek yerde, uzunca bir dönem cuntanın iç çelişkilerinin varolduğunu belirtmeyi ona karşı izlenecek politik taktik düzeyine yükselttik. Her düzeydeki yoldaşlarımız bizim politik taktiğimiz "ayrımlı yanaşım taktiğidir" dediler. Ayrımsız yanaşımın olanaksız olduğunu ve ayrımlı yanaşımın politik taktik olmadığını göremediler. Düşmanın iç çelişkilerini hesaba katmayan burjuva politikası bile olanaksızdır. Kısacası "ayrımlı yanaşım" bir politik taktik değil vazgeçilmez bir metodoloji sorunu idi.

İkincisi: Cuntanın iç çelişkilerinin niteliği ve gelişme perspektifleri üzerine abartılmış görüşler çıktı. Bir kere söz konusu çelişkilerin düşmanca olmayan, uzlaşabilir çelişkiler kategorisinden olduğu açık. Sonra, bu uzlaşır çelişkilerin ki biz onları tanımlamaya yeterince ağırlık vermedik; hangi konularda cunta içinde hangi guruplaşmaları yarattığı konusunda abartmalı yakıştırmalar oldu. Dedikodunun ötesinde ben henüz bunların dışa yansımış kanıtlarını görmüş

değilim. Bu konu bugün de güncelliğini korumaktadır. Cuntanın ve onun yakın çevresinin kişi kişi somut bir dökümü ve değerlendirilmesi yapılmalıdır. Bu çelişkileri derinleştirecek cunta içi çatışmaları, onları alt etmemize yardım edecek düzeye çıkaracak etmenlerin başında cuntanın toplumsal muhalefetin yükselen dalgası ile açık çatışma süreci gelmektedir.

Birlik sorunu üzerine

İşçi sınıfı ve onun öncü örgütü komünist partisi erki ele alabilmek ve sosyalizmi kurabilmek için objektif olarak zorunlu bir bağlaşıklıklar politikası izler. Partimiz de öyle yapıyor. Bağlaşıklıklarını geliştirmeye bakıyor. Bağlaşıklık politikasının birçok özgül somutlanış biçimleri olabilir. Tek cephe politikası, solun birliği politikası ve diğer blok politikaları vs. hep bağlaşıklıklar taktiğinin özgül biçimidirler.

Bugün Türkiye'de acil olarak en geniş anlamı ile "solun birliği" bağlaşıklık politikamızın belkemiğini oluşturmalıdır. Birkaç istisnası ile Türkiye solu anti-emperyalist ve sosyalizmden yana, genel olarak Marksizmden esinlenenler topluluğudur. Bunu tek bir politik taktik etrafında birleştirmek yakın bir görev olarak önümüzde durmaktadır.

Birlik sorununun ikinci bir alanı daha vardır; o da Türkiyeli tüm Marksist-Leninistlerin tek örgütte toplanmaları sorunudur. Bu sorunun bağlaşıklık

sorunu ile kategorik olarak ilgisi yoktur. İçinde bulunduğumuz zor koşullar nedeni ile bu sorunu ertelemek, savsaklamak da doğru olmayacaktır.

Ben kendi adıma yakın geçmişte bu soruna oldukça yanlış yaklaşıyordum. 1977 Konferansı'nda açıkça belirtildiği gibi dün de bugün de Partimiz dışında esas olarak yalnızca subjektif nedenlerle parti dışı kalmış Marksist-Leninist kişi ve guruplar vardır. Partimizi yeniden bir üst düzeyde örgütlerken bu birliği gerçekleştirmek ana örgütsel taktiğimiz olmalıdır. Zaten kendi zorluklarımız var, bir de onlar gelirse zorlukların içinde boğuluruz anlayışı bizi ileriye götürmez. Partiyi geçmiş bazı dönemlerde de görüldüğü gibi içine kapanık dar bir çevrene dönüştürebilir. Mevcut tüm birikimi kucaklamayı hedef alan bir örgüt politikası izlemeliyiz.

Ek not: Okur Mart 1982'de TKP-TİP ve TSİP arasında üst düzeyde görüşmelerin yapıldığını, bu yakınlaşmanın diğer sol güçlerin gelişen birliğine karşı bir seçenek olarak öne sürüldüğünü, bu gerçekleşmeyince de özellikle TSİP'in dışlanma sürecinin hızlandığını hatırlamalıdır.

Kemalizm üzerine

Mustafa Kemal dönemi somut tarihsel bir olgudur. Bu olgunun değerlendirilmesi başlı başına bir sorundur. "Kemalizm" ise esas olarak 1960 sonrasında Türkiye'nin politik ortamında yaygın kullanılır ve

tartışılır bir terim olmuştur. 1960 sonrası yaygınlaşan "Kemalizm" terimi ile Mustafa Kemal dönemi arasında ideolojik, politik ve örgütsel bağ hemen hemen çok azdır.

1960 sonrası "Kemalizm" bir akım olarak ortaya çıkıp ayrışmadı. 1960 sonrası *ayrı ayrı burjuva akımlar* kendilerine "Kemalizm" tanımlamasını yakıştırdılar. Bu nedenle Kemalizmin ayrışmasından çok ayrı ayrı "Kemalist" sıfatlı akımları incelemek gerekir.

Bu akımlar nelerdi:

1. *Yön* dergisi ile başlayan ve MDD hareketi ile devam eden akım, milliyetçi, solcu, anti-emperyalist akım. *Devrimci Demokratik Hareket* kendine Kemalist nitelemesini yakıştırdı. Bugün bu devrimci demokratik hareket kendi içinde de ikiye bölündü. Eski kadrolar (eski cuntacılar) hâlâ Kemalizmin bu tür yorumunun bayraktarlığını yapıyorlar. Yeni kadrolar devrimci demokrasinin genç ve yığınsal tabanı Kemalist sıfatını çoktan terk etti ve sosyalizme daha da yaklaştı (örneğin Dev-Yol hareketi).

2. Özellikle 1970 sonrasında CHP içinde yeşerip gelişen burjuva reformist akım (Ecevit hareketi) Kemalizme sahip çıktı ve çıkıyor.

3. 1960 sonrası neofaşizmin ırkçı olmayan kolu, CGP hareketi ve onunla bağlı finans oligarşisi içindeki temsilcileri devlet ve ordu üst yönetiminin bir bölümü "Kemalizm"in faşist bir yorumuna sahip çıktılar ve çıkıyorlar. Bugünkü ordu üst yönetimi ve cunta genel olarak bu kategori içinde sayılabilir.

Dinsel akım üzerine

Türkiye toplumu geleneksel muhalefet akımları arasında yer alan dinsel muhalefet 1960 sonrasında açık bir politik akım olarak ortaya çıktı. Bu akım oldukça kısa bir sürede kitlesel bir harekete dönüştü. Birçok politik akım gibi iç çelişkileri vardı ve bu çelişkiler açıkça dışa yansıyordu. Bir yandan teokratik, şeriatçı, gerici eğilimler ve uluslararası emperyalist merkezlerle bağları, öte yandan anti-Amerikancı, anti-emperyalist, anti-büyük sermaye, ve hakçı ve demokratik eğilimler, dinci akımın bünyesinde şekillenmişti.

12 Eylül öncesi anti-Amerikan eğilimler iyice yaygınlaşmıştı. Anti-komünist önyargılar bazı illerde kırılmaya başlanmış, sendikalarda, gençlik örgütlerinde dinci akım mensupları faşistlere karşı komünistlerle ortak eylem birliklerine bile girmişlerdi. 12 Eylül gününe kadar TKP, partimiz bu akımın bu ikili yapısını sürekli değerlendirmişti.

12 Eylül'ün politik nedenleri arasında MSP hareketinin açık anti-Amerikancılığa başlaması, MSP oylarıyla Amerikancı dışişleri bakanının görevden düşürülmesi de vardı. TKP'nin 12 Eylül 1980 bildirisi işte bu anlayışla kaleme alınmıştı.

12 Eylül 1980'i takip eden dönemde dinsel akımın anti-emperyalist yönünü vurgulamanın laik, Kemalist çevreleri, özellikle cuntanın "gerçekçi" kanadını rahatsız edeceğini düşündük ve bu somut, objektif durumu ikincil plana ittik. (12 Eylül 1980 bildirisine

karşı bir gurup yöneticinin partiye dayattığı cunta ile uzlaşma platformunun bir koşulu da dinsel akımın ilerici bazı ögelerinden söz etmemekti — Yazar) Aradan birbuçuk yıl geçtikten sonra *Milli Gazete*'nin anti-Amerikan görüşleri de içeren, ülkedeki az sayıdaki yasal yayınlardan biri olduğunu yeniden gördük.

Cunta ise dinsel akımın anti-Amerikan ve demokratik hareketini barbarca ezdikten sonra kendi gerici politikasında dinsel motifleri cömertçe kullanmaya başladı. Cumhuriyet tarihinde ilk defa emperyalist amaçlı "islam misyoneri" yetiştirme girişimi cunta eliyle gerçekleşti.

III. Sendikal hareket

12 Eylül 1980 sonrası başlatılan "52'lere özgürlük" kampanyası üzerine eleştiri

(P.B.'ya, Mart 1982)

Türkiye işçi sınıfı yaklaşık 100 yıllık bir geçmişe sahip. İşçi sınıfı tüm tarihi boyunca çok değişik amaçlı, çok değişik biçimde örgütlenme gerçekleştirdi. Bu gelişme 1900'lü yılların başındaki dayanışma örgütleri ve ilk sendikalardan, değişik yasal işçi partilerinden yasa dışı parti ve sendikalara uzanan zengin bir geçmişe dayanıyor.

Türkiye işçi sınıfı, ilk ortaya çıkışıyla birlikte Osmanlı mutlakiyetinin ve emperyalizmin doğrudan baskı ve terörü ile savaştı. Bu dönem Türkiye işçi sınıfı tarihinde çok uzun olmayan bir süreyi kapsar. 1908 burjuva devrimiyle birlikte işçi sınıfımız esas olarak 74 yıldır Türk burjuvazisinin baskı ve terörüne karşı savaşıyor. Çok kısa ömürlü olarak ortaya çıkan örnekler dışında burjuvazi işçi sınıfına her düzeyde (hem politik hem sendikal) yasal örgütlenme olanaklarını tanımamıştır.

Bu durumun ortaya çıkmasında ulusal Türk

burjuva devletinin ve toplumunun örgütlenme özgüllükleri önemli rol oynamıştır. Kanımca şöyle bir sav ileri sürmek yanlış olmayacaktır: Türk burjuva devletinin ve toplumun sosyo-politik üst yapısının örgütlenişinin çoğulcu olmayan totaliter-tekilci gelenek ve özgüllükleri vardır.

Kapitalizmin ilk geliştiği kıta Avrupası ülkelerinde görülen ve bu ülkelerde gelişip kurumlaşmış olan çoğulcu, temsili parlamenter burjuva demokrasisi Türkiye'de ya olmamış ya da sadece biçimsel olarak taklit edilmiştir. Esas konumuz olan sendikal örgütlenme ise böylesine sadece politik değil toplumsal düzeyde de çoğulcu örgütlenmelerin bir ürünü, bir biçimidir. İşçi sınıfı savaşa savaşa kapitalizmin bu ilk merkezlerinde sendikal örgütlenme geleneğini yaratmış ve bunu burjuvaziye de kabul ettirmeyi başarmıştır. Buna karşın Türkiye'de nesnel olarak Türkiye kapitalizminin zayıf ve sınırlı gelişimi ve bunun sonucu işçi sınıfının nicel ve nitel zayıflığı geleneksel totaliter-tekilci üst yapının kırılmasına uzun zaman olanak tanımamıştır. Bu nedenle gerçek anlamda sendikacılığın tarihi ve gelenekleri çok eskilere dayanmamaktadır.

Türkiye sendikal hareketinin yakın geçmişine kısa bir bakış

Cumhuriyet dönemi öncesinde (1923 öncesi) Osmanlı İmparatorluğu'nda işçi sınıfının görece ve sayıca

geliştiği yörelerde ve en başta Selanik ve İstanbul'da işçi dayanışma örgütleri ve sendikalarının kurulduğunu görüyoruz. Bu örgütlenmeler devlet otoritesinin zayıfladığı mütareke yıllarında (1918-1922) en yaygın bir düzeye ulaşmışlardı. (Bilgi için bk. Selanik sendikaları — Sülker, Tuncay vb.)

Bugünkü Türkiye sınırları içinde politik erkini yeniden konsolide eden Türk burjuvazisi Cumhuriyeti ilan ettikten sonra 1925 yılında işçi ve emekçilerin her türlü örgütlenmesini yasakladı. 1925'den itibaren 1946'ya kadar totaliter bir rejimle yönetilen Türkiye'de yasal sendikalar olmadı. II. Dünya Savaşı sonrası kapitalist dünyada esen "demokratikleşme akımı"nın etkisi ile 1946 yılının Haziran ayında ilk defa işçi sınıfına sınıf temelinde yasal örgütlenmeler kurma hakkı verildi. Çok kısa bir süre içinde iki yasal işçi partisi ve birçok sendika kuruldu. Türkiye'de sendikal hareketin ilk prensip tartışmaları başladı. Yatay ve dikey sendikal örgütlenme modelleri önerildi. Onbinlerce işçi sendikalarda örgütlendi. Sendikaları bölgesel çapta birleştiren bölgesel sendika birlikleri kuruldu. Komünistler bu savaşın en önünde yer aldılar. İşçi sınıfının güvenini kazanmış komünist işçiler sendikaların yönetimlerine seçildiler.

Bu demokratikleşme hareketinin ömrü uzun olmadı. Sıkıyönetim komutanlıkları işçi sınıfına her türlü örgütlenmeyi Aralık 1946'da yeniden yasakladılar (İstanbul Sıkıyönetim Komutanı kapatma kararı) işçi partilerinin ve sendikaların yönetici ve birçok üyesi hapse atıldılar.

Ertesi yıl 20 Şubat 1947'de çıkarılan yeni bir yasa ile işçi sınıfı yeniden sendikal örgütlenme hakkını elde etti.

Yeni kurulacak sendikalar üyeleri adına toplu sözleşme bağlayamazlar ve grev yapamazlardı. Yani adı "sendika" olan bir çeşit dayanışma örgütleri kuruldu. Buna rağmen bu kurulan "sendika"ların örgütlülükleri hızla gelişti. Bu sendikaları bünyelerinde toplayan "bölgesel sendika birlikleri" grev ve toplu sözleşme hakkı için aktif savaş verdiler. O dönem varolan iki burjuva partisi işçi sınıfını kendi peşine takmak için her türlü yöntemi denediler.

Türkiye işçi sınıfının grev hakkı için verdiği savaş bu defa 16 yıl sürdü. 15 Temmuz 1963'te çıkarılan bir yasa ile işçi sınıfına Türkiye tarihinde ilk defa sınırlı grev hakkı tanındı ve sendikalara toplu sözleşme bağlama yetkisi verildi.

1947 yılından itibaren Truman Doktrini gereği Türkiye'de çalışmaya başlayan Amerikan Yardım Örgütü (AID) Türkiye'nin politik ve sosyal yaşamında yönlendirici bir faktör olarak rol oynuyordu. 1952 yılında (Türkiye'nin NATO'ya giriş yılı) Uluslararası Hür İşçi Sendikaları Konf. (ICFTU), AFL-CIO, AAFLCO ve AID'nin ortak çalışmaları sonucu Türkiye'de merkezi bir sendikal otoritenin kurulması gerçekleştirildi. Yukarıda sıralanan örgütlerin doğrudan para, bilgi ve kadro yardımı ile 31 Temmuz 1952'de Türk-İş kuruldu. (Irwing, Brown gibi tescilli CİA ajanları Türkiye'ye de gelerek aktif olarak Türk-İş'in kurulmasında görev aldılar.)

Türk-İş 1952 yılında kurulmasına rağmen 1962 yılına kadar 10 yıl süre ile fiilen ulusal düzeyde merkezi sendikal otoriteyi gerçekleştiremedi. Sendikal otorite genel olarak ilericilerin etkin oldukları bölgesel sendika birliklerinde idi.

1962 yılında Amerikan emperyalizmi ve onunla eylem birliği içindeki Türk hükümeti sendikal harekete grev ve toplu sözleşme hakkını vermeden önce bir dizi (covert operations) gerçekleştirdi. Bunların başlıcaları şunlardı:

— Bölgesel sendika birlikleri kapatıldı.

— Bölgesel sendika birliklerinin yerine yukarıdan anti-demokratik bir biçimde atanan "güvenilir" kişilerden oluşan Türk-iş'in bölge temsilcileri kuruldu.

— 1952'den beri Türk-İş'e para yardımlarını hükümet aracılığı ile yapmakta olan AID 1962'den itibaren doğrudan Türk-İş'i finanse etmeye başladı. Türk-İş giderlerinin yaklaşık %70'ini AID vermeye ve bunun karşılığında Türk-İş'e doğrudan müdahaleye başladı.

— O yıla kadar USA'ya sözümona eğitim için tek tek kadro gönderilirken 1962'den itibaren USA'ya yığınsal olarak kadro gönderilmeye başlandı.

— İşçi sınıfını ve sendikaları politika dışı tutacak ideolojik kampanya hızlandırıldı. (partiler üstü politika)

Başta yukarıda sıralananlar olmak üzere daha bir dizi *tedbir* (!) alındıktan sonra işçi sınıfına sınırlı grev hakkı tanındı.

Bu arada bölgesel sendika birliklerinde başı çeken

bir gurup ilerici sendikacı 13 Şubat 1961'de Türkiye İşçi Partisi'ni kurdular. 1947'den bu yana varolan sınırlı sendikal örgütlenme içinde işçi sınıfının çıkarlarını savunan bu sendika önderleri ile Türk-İş yönetimi arasında giderek artan çelişkiler ortaya çıktı. Bu çelişkilerin odaklaştığı belli başlı noktalar şunlardır:

— Türk-İş'in Amerikan hükümetinin bir organı olan AID'den para alması doğru değildi,

— Türk-İş'in örgütsel yapısı anti-demokratik idi ve demokratikleştirilmeli idi,

— Türk-İş grevlerde hükümet ve işverenlerin yanında yer almaktan vazgeçmeli idi,

— Türk-İş'in işçi sınıfını politika dışı tutmaya çalışan "partilerüstü sendikacılık" anlayışı terkedilmeliydi.

Hükümetin ve AID'nin güvenini kazanmış Türk-İş yönetimi ile sendikal hareketin demokratik, ilerici eğilimlerinin temsilcileri arasındaki çelişkiler giderek daha da derinleşti, sendikal düzeydeki bu gelişmelere paralel olarak 1961'de bu ilerici sendikacıların kurmuş oldukları TİP ise 1965'ten itibaren iç çelişkiler ile çalkalanmaya ve ayrışmaya başlamıştı. TİP'i kuranların TİP yönetiminde etkinlikleri çok azalmıştı. 1947'den itibaren sendikal hareket içinde ilerici eğilimlerin başını çeken bu sendikacılar Türk-İş içinde çalışma olanakları kalmayınca ve TİP içinde de etkinlikleri çok sınırlanınca kendilerine yeni bir örgüt modeli aradılar. 15 Temmuz 1966'da, bir gurup sendikacı bir bildiri yayınladı. Bu sendikacılar Kemal

Türkler (Maden-iş), İbrahim Güzelce (Basın), Kemal Ayav (Lastik), Kemal Nebioğlu (Gıda) idi. Bu sendikacıların yayınladığı bildiriye SADA (Sendikalar Arası Dayanışma) bildirisi denildi. 15 Ocak 1967'de yeni bir bildiri imzalandı. Bunu imzalayanlar Nusret Önsüer (Bank-İş), İbrahim Güzelce (Basın-İş), Ayhan Yetkiner (Basın-İş Ankara), Kemal Nebioğlu (Gıda-İş), K. Türkler (Maden-İş), Mehmet Alpdündar (Zonguldak Maden), Rıza Kuas (Lastik-İş), Nejat Akbay (Kimya-İş), Mehmet Kılıç (Petkim-İş), Cevat Gümrükcü (Pancar-İş), Rıza Güven (Tekstil), Cemal Akın (Genel-İş), Tuncer Kocamanoğlu (Toprak-su), Suat Kundakçı (Yapı-İş), Tahir Öztürk (Yapı-İş) idiler.

Bu bildiriye imza atan sendikalardan bazıları (CHP'li olanlar) DİSK'in kuruluşuna katılmaktan *son anda* vazgeçmişler ve ancak 1973-75 döneminde DİSK yönetimi CHP'ye yaklaşınca 8 yıl sonra DİSK'e katılmışlardır. Bir gurup sendikacı 13 Şubat 1967'de (yani 1961'de kurulan TİP'in 6. kuruluş yıldönümünde) DİSK'i kurdular. Hazırladıkları bir belge ile Türk-İş'ten ayrılma nedenlerini açıkladılar ve yine başka bir belge ile DİSK'in kuruluş ilkelerini belirlediler.

DİSK kurulduğunda 5 işkolunda sendikası vardı. Metalürji (T. Maden-İş Sen.), gıda (Gıda-İş), Basın (T. Basın-İş), Yeraltı Maden (Maden İşçileri Send.) ve Kimya (Kimya-İş) ve yaklaşık 30.000 üyesi vardı. 1967'de dört sendika ve 30.000 üye ile kurulan DİSK onuncu yılında, 1977'de yaklaşık 500.000 üyeye ulaştı.

DİSK'in büyümesi sadece niceliksel olmadı, DİSK'in niteliksel etkinliği de arttı. Başta Türk-İş üyeleri olmak üzere Türkiye işçi sınıfının çok önemli bir bölümünün güven ve sempatisini kazandı. Hükümetler ve gerici örgütler, işçileri DİSK'e üye olmaktan alakoymanın yöntemlerini aramaya başladılar. DİSK'in etkinliği yalnızca işçi sınıfı ile sınırlı kalmadı, diğer toplumsal katmanların emekçileri de DİSK içinde örgütlenmenin, hiç olmazsa onunla birlikte savaşmanın zorunluluğunu duydular. Köy emekçileri, kooperatif örgütleri, değişik meslek örgütleri (öğretmen, teknik eleman vb.) DİSK'i işçi ve emekçilerin çıkarlarını savunan ve geliştiren bir merkez olarak gördüler. DİSK'in böylesine güçlü ve etkin gelişmesinin ve Türkiye işçi hareketinde güçlü bir merkez haline gelmesinin başlıca nedenleri şunlardı:

— Bünyesinde özellikle görece modern işkollarının (metal, kimya vb) genç işçilerini toplamış olması ona bir dinamizm kazandırmıştı.

Gerek konfederasyon gerekse üye sendikalar yönetimlerinin ideolojik ve politik olarak kendi içlerinde görece homojen bir yapıda olması ve gerçekten üstün liderlik yeteneklerine sahip olan Kemal Türkler'in önderliğinin örgüt içinde tartışılmaz olması örgütün uzun bir dönem birlik içinde etkin işleyişine neden oldu.

— İşçi sınıfının ve özellikle Türk-İş üyelerinin Türk-İş'e karşı duydukları objektif memnuniyetsizlik DİSK'e olan ilgiyi arttırdı.

— DİSK üyesi sendikaların ilk kuruluş yıllarında

(1967-1970 arası) sendikal mücadelede hak almada ve örgütlenmede işçi sınıfının değişik savaş yöntemlerini kullanması ona haklı bir güven ve ün kazandırdı.

— DİSK'in gerek kuruluş bildirgesinin, gerekse yayınladığı temel belgelerindeki tezler yalnızca işçilerin günlük sorunlarına çözüm araması değil ama aynı zamanda toplumun bütününün demokratik bir dönüşümü için tezleri içermesi ve bu tezlerde toplumun diğer emekçi kesimlerinin de çıkarlarını savunması ona başta diğer emekçiler ve ilerici aydınlar olmak üzere toplumun bütün dinamik kesimlerinin desteğini kazandırdı.

— DİSK yönetiminin 1972-1975 yılları arasındaki CHP ile yakınlaşması, DİSK'in 1967'deki kuruluşuna önce katılmaya karar verip sonra son anda vazgeçen CHP yönetimli sendikaların (Tekstil, Petkim-İş, Genel-İş, Toprak-İş vs.) topluca DİSK'e katılmalarına yol açtı.

Böylece güçlenen DİSK aynı zamanda Türkiye'nin politik yaşamında da mutlaka hesaba katılması gereken güçlü bir merkez haline geldi.

Öte yandan Komünist Partisi'nin yasa dışı oluşu ve 1975 yıllarına kadar toplumun politik yaşamında etkin bir rol oynayacak hale gelememiş olması, yasal işçi partilerinin hem ideolojik hem örgütsel güçsüzlükleri işçi hareketinde varolan ideolojik ve örgütsel karmaşa, politik yaşamda nesnel olarak bir boşluk doğurmuştu. İşte böylesi bir ideolojik-politik ve örgütsel bir boşluğun ortaya çıktığı koşullarda düzene karşı olan, genel olarak sosyalizmden yana olan güçlü

bir işçi sınıfı örgütü olan DİSK'e hem dışarıdan hem içinden hatta çoğu zaman abartmalı da olarak politik misyon verildi.

1961'de TİP'i, 1967'de DİSK'i kuran ilerici sendikacıların güçlü yanları sınıf hareketine, sınıflarına olan güvenleri idi, buna karşın zayıf yanları ideolojik formasyonları idi. Bunun sonucu olarak kendi entellektüel yeteneklerine güvenleri azdı. Bu zayıflıkları onları dönem dönem kendi dışlarındaki aydınca becerilerinin daha fazla olduğunu düşündükleri guruplar ile birlikte davranmaya götürdü. Ama bu grupların hiçbiri ile tam kaynaşmadılar. Görece iç bağımsızlıklarını korudular. Bu eğilim zaman zaman onları bir "gurup" psikolojisine ve ideolojik zigzaglara sürükledi.

— 1962'de TİP yönetiminde Aybar-Boran-Aren ekibi ile olan uzlaşmaları,

1967'de açık revizyonist çizgisi belli olan M.Ali Aybar gurubu ile ittifakları,

— 1969-71 yıllarında sol kanat devrimci demokratlarla ilişkileri (Dev-Güç, 9 Martçılar vs. girişimi),

— 1972-75 döneminde CHP ile eylem birliği, 1975-78 döneminde bu, Birlik ve Dayanışma içinde yeralan CHP sol kanadı ile eylem birliğine dönüştü.

— 1975-78 döneminde "Birlik Dayanışma" hareketi içinde yer almaları, bu gelişmenin dönüm noktalarıdır.

DİSK'e yönelik saldırıların nedenleri

DİSK'e karşı düzenlenen ve şiddeti giderek artmış saldırıların gelişimini incelemeden önce bu saldırıların altında yatan nedenlere kısaca bakmak gerekli.

Bu nedenlerin başında DİSK'in 1977 yılına gelindiğinde ülkenin politik yaşamında mutlaka hesaba katılması gereken bir güç, bir merkez haline gelmiş olması gelir.

1973 seçimleri öncesinde CHP yöneticileri DİSK yöneticileri ile bağ kurmuş, DİSK üyelerinin seçimlerde CHP'yi desteklemesi için DİSK yönetiminin yardımını talep etmiştir. O yıllarda işçi sınıfı içinde de CHP'ye umut bağlayan genişçe bir kesim bulunuyordu. CHP yönetiminin işçi sınıfına dayatmak istediği sınıf uzlaşmacılığının maddi temelini oluşturacak "Halk sektörü" propagandası CHP'li aydınlarca DİSK içinde de yürütülmeye çalışılıyordu. Sınıf bilinci yüksek işçiler ise durumu kavramakta gecikmediler. Şimdi cunta meclisinde üyelik yapan o zamanlar "Halk sektörü" şampiyonu Beşir Hamitoğulları gibilerinin sendikal eğitimlerde boy göstermesini engellediler.

1977 seçimleri öncesi CHP üst yönetimi yine DİSK'e başvurarak destek talep etti. (CHP yöneticileri Mustafa Üstündağ, Besim Üstünel ve Aytekin Kotil DİSK merkezine gelerek İ. Güzelce ile görüştüler. B. Ecevit bizzat gelerek K. Türkler ile görüştü.) İşçi sınıfının tutumu açıktı. DİSK sınıfsal konumlarından taviz vermedi. En başta CHP'nin kapitalizmi

kurtarmak için önerdiği "toplumsal anlaşmaya" karşı çıktı. Devlet Güvenlik Mahkemeleri yasasının gerçekleşmemesinin önündeki tek tutarlı yasal güç DİSK idi. Onun bu tutarlı tutumu CHP dahil diğer örgütleri de etkiledi. 1 Mayıslarda ve diğer yığınsal gösterilerde DİSK maddi gücünü ortaya koydu.

İşte bu DİSK 1977'lere gelindiğinde bir affedilmez hata(!) daha yaptı. Ülkenin demokrasi ve ilerlemeden yana olan politik güçlerinin bir bölümünün legal düzeydeki bir somutlanışı olan "Birlik Dayanışma Hareketi" içinde yer aldı. Aynı "Birlik Dayanışma Hareketi", ki içinde Komünist Partisi taraftarlarını, CHP'nin sol kanadının bir bölümünü, gençlik, kadın öğretmen, teknik eleman, kooperatif hareketlerinin dinamik kesimlerini de barındırıyordu. Elbette böyle bir eylem birliği içinde yeralan tüm örgüt ve güçlerin karşılıklı ideolojik ve politik etkileşimi kaçınılmazdı. Bu hareket içinde yer alan politik güçler arasında en güçlü bir iç örgütlenmeye sahip olan TKP taraftarları idi ve kaçınılmaz olarak "Birlik Dayanışma" hareketinin ideolojik-politik motoru önemli ölçüde TKP oldu.

1977'de şöyle bir tablo ortaya çıktı: DİSK Türkiye işçi sınıfının en dinamik kesimlerini örgütleyerek hem nicel olarak büyük bir güç haline gelmişti, hem de izlediği politika toplumun topyekün radikal bir demokratikleşmesi yönünde gelişiyordu. Bu yeni durum 1972'den 1975'e kadar CHP üst yönetimi ile işbirliği yapmış DİSK'e karşı açık saldırıların önemli bir nedeni oldu.

DİSK'e karşı saldırıların bir diğer önemli nedeni ise Türkiye'nin 1977 yılında karşı karşıya kaldığı büyük ekonomik çıkmazdır. Türkiye kapitalizminin belirgin bir özelliği onun büyük ölçekli dış ekonomik yardım olmadan ayakta duramaz oluşudur. 1974-77 döneminde emperyalizm Türkiye'ye o güne kadar yapmakta olduğu ekonomik yardımı aynı ölçülerde yapmadı, yapamadı. 1974 yılında Kuzey Kıbrıs'ın işgali ve bu işgalin sonuçları Türk ekonomisine kaldıramayacağı bir yük yükledi. Yine aynı yıllarda hızla artan petrol fiyatları büyük ölçüde ithal petrol kullanan Türkiye'ye döviz harcamalarının %35'ini petrole ayırma zorunluluğunu doğurdu. Bütün bunların doğurduğu ekonomik zorluk burjuvazinin bir kesimini daha radikal çözümler aramaya itti. Bu ise işçi sınıfının ve diğer emekçilerin taleplerinin sınırlandırılması olan ekonomik ve demokratik istemlerin bastırılmasını zorunlu kılıyordu. Ülkede burjuva gericiliğine karşı demokratik politik alternatif bir ölçüde CHP'den "Birlik Dayanışma Hareketi"ne kaymış idi ve DİSK bu hareketin en güçlü, en yığınsal parçası idi. Bu hareket ve DİSK susturulmadan işçi sınıfına ve diğer emekçilere karşı eyleme geçmek kolay değildi. Ücretlerin ve sosyal hakların dondurulması ve geriletilmesi ancak DİSK'in susturulması ile olanaklı idi. Kanımızca bu iki temel neden DİSK'e karşı saldırı kampanyasının başlaması ve yoğunlaşmasının nedenini oluşturdu.

DİSK'e saldırıların gelişimi

Burjuvazinin 1977 yılından itibaren DİSK'e karşı başlattığı saldırılar önemli ölçüde koordineli olarak hem kademe kademe yükseldi, hem de burjuvazinin değişik kolları bu saldırıda kendi yapılarına uygun görevleri üstlendiler. *Saldırıların ilk aşaması* kamuoyunda DİSK'i yıpratmayı ve DİSK'e karşı aktif saldırılara haklılık gerekçesi hazırlayan propaganda aşamasıdır. Bu aşamanın ilk işareti CHP içindeki gerici unsurlarca verildi. CHP gençlik kolu içindeki MİT ajanları sözümona bir gizli rapor hazırladılar ve bu raporu kamuoyuna sızdırdılar. (Zeki Alçın ve arkadaşlarının raporu) Raporun özü DİSK ile TKP arasında esasında mevcut olmayan örgütsel bağlardan sözediyordu. Gerici burjuva basını ve başta *Tercüman* gazetesindeki köşe yazarı, MİT mensupları bu kampanyayı yaygınlaştırmaya çalıştılar. En başta MİT'in işçi sorunları ideologlarından Refik Sönmezsoy bu işin bayraktarlığını üstlendi. Hatta DİSK-TKP ilişkilerini konu alan aşağılık bir roman bile yazdı. Bu propaganda kampanyası bir yandan DİSK'e karşı daha ileri saldırılara haklılık gerekçeleri hazırlarken öte yandan DİSK ile "Birlik Dayanışma Hareketi" ile CHP'nin ve onun özellikle sol kanadının arasına kama sokmayı amaçlıyordu. Bir ölçüde CHP içinde sözümona "komünist sızması" psikozu yaratmayı başardılar da.

Saldırının ikinci aşamasında burjuvazi DİSK'in iç işlerine ajanları aracılığı ile doğrudan müdahaleye ve

DİSK içindeki devrimci unsurları yalıtlama çalışmalarına başladı.

Burada bir zayıflıktan sözetmek gerekir. "Birlik ve Dayanışma Hareketi" bütün devrimci sol güçleri birleştirmekte başarılı olamamıştı. Bu hareketin dışında da önemli sol güçler vardı. İşçi partileri vardı, devrimci demokratlar (Devrimci demokrat deyimi Maocu ve doğrudan polis örgütü durumundaki örgütler dışındaki anti-emperyalist, sosyalizmden yana ve radikal değişimler öneren guruplar için kullanılmıştır) vardı, Kürt ulusal hareketinin ilerici müfrezeleri vardı. Söz konusu zayıflık objektif olarak burjuvaziye ek bir manipülasyon alanı sağladı. DİSK içinde çeşitli CHP fraksiyonlarının başını çektiği ve sol güçlerin bölünmüşlüğünün objektif olarak olanak sağladığı anti-"Birlik Dayanışma Hareketi" başlatıldı. Bu gerici hareket ilk sonucunu Aralık 1977'de verdi. 6. DİSK Kongresi'nde DİSK içinde ikilik yaratılması başarıldı. DİSK'in hem genel başkanı, hem de gerçek lideri K. Türkler görevden uzaklaştırıldı. Gericilik ilk somut başarısını böylece gerçekleştirdi. Fakat DİSK tabanının bilinçli tutumu, DİSK'in geriye götürülemez demokratik işleyişi ve sol güçlerin çoğunun birlik sorununun zorunluluğunu daha iyi kavramaları kısa bir süre içinde 7. Kongre'de DİSK'in örgütsel birliğinin bir ölçüde sağlanmasına olanak verdi.

Burjuvazi saldırısını bu sefer bir düzey daha yükseltti, DİSK'in kurucusu, genel başkanı ve Türkiye işçi hareketinin önderlerinden Kemal Türkleri 22 Temmuz 1980'de katletti. Türkiye işçi hareketi içinde

Kemal Türkler'in özel bir yeri vardı. Sanayi işçiliğinden, sınıf hareketinin pratik okulunda yetişen Kemal Türkler bir liderin sahip olması gereken birçok özelliğe sahipti. Gerek kurucusu ve yöneticisi olduğu TİP içinde, gerek kurucusu ve 13 yıl genel başkanlığını yaptığı DİSK içinde kendini işçilere kabul ettirmiş, onların nabzını elinde tutmasını bilen, kararlı bir liderdi. Baştan itibaren işçi sınıfının ve toplumun kurtuluşunun sosyalizmde olacağını görmüş ve özellikle 1975'ten sonra Marksizmi benimseme sürecine girmişti. Kemal Türkler geçmişi ile, konumu ile, kararlılığı ile 12 Eylül 1980 darbesi önünde bir engel idi ve burjuvazi bu engeli kahpece ortadan kaldırdı.

DİSK'e saldırının daha sonraki aşaması 12 Eylül 1980 darbesi ile başladı. DİSK'in çalışması yasaklandı. DİSK ve bağlı sendikalarının yöneticileri ile binlerce işçi temsilcisi gözaltına alındı. Binlerce ilerici DİSK üyesi burjuvazinin teröründen kaçmak zorunda kaldı. Buna karşın Türk-İş'e dokunulmadı.

DİSK'e saldırının bu aşamasında DİSK üyesi işçiler sendikalarından istifaya ve zor yolu ile Türk-İş'e üye yapılmak isteniyor. Bu arada bilinçli, deneyimli işçi önderleri ise ayıklanıyor, işten atılıyor, Türk-İş'e üye olmaları engelleniyor.

DİSK'e saldırının bugün ulaştığı son aşama ise DİSK, DİSK yöneticileri ve önder kadrolarının askeri mahkemelerde yargılanmalarıdır. Askersel yönetim binlerce DİSK üyesi için bir dizi dava açacağını ilan etti.

DİSK davaları ve bir iddianame

Gerici askersel cunta DİSK aleyhinde açacağını ilan ettiği davalardan bir kaçını şimdiden açtı ve davalar sürüyor. Biz bunlardan yalnızca biri üzerinde duracağız. Kamuoyunda "DİSK Davası", "52'lerin yargılanması" adları ile bilinen dava üzerinde duracağız. Çünkü bu davayı diğerlerinden ayıran bazı özellikler vardır.

Bu özelliklerin başında DİSK'in en üst yöneticilerinin bu davada yargılanmaları gelir. 12 Eylül 1980'de bu kişiler DİSK'in tepe yönetimini oluşturuyordu. Kişiliklerinden bağımsız olarak bu, kendi başına önemli bir olgudur.

Sonra, bu yargılanan DİSK yöneticilerinin önemli bir bölümü "anti-Birlik Dayanışma" kampanyasının ürünü olarak DİSK yönetimine seçilmiş kişilerdir ve çok değişik ideolojik ve politik görüşlerin sahibidirler.

Üçüncü olarak, iddianameden anlaşıldığına göre yargılanan yalın anlamı ile bu 52 kişi değildir. Yargılanan 13 Şubat 1967'den 12 Eylül 1981'e kadar olan DİSK hareketinin tümüdür. Yargılanan yine iddianameden anlaşıldığına göre sosyalist düşüncedir. O zaman davanın önemini anlamak için şu soruları açıkça cevaplandırmak gerekir. Birincisi; eğer 13 Şubat 1967'den 12 Eylül 1981'e kadar olan tüm DİSK olgusu yargılanıyorsa, eksiği ile başarısı ile Türkiye işçi hareketinde onurlu ve çok önemli bir yeri, bu 14 savaş yılının bütün sorumluluğunu ve savunmasını bu

52 arkadaş yüklenebilir mi, yüklenir mi? İkincisi, yine eğer iddianamede esas olarak Marksizm-Leninizm ve sınıf savaşı yargılanıyorsa çok değişik dünya görüşlerine sahip olan ve bir çoğunun çok kereler Marksist-Leninist olmadıklarını, hatta karşı olduklarını açıklayan bu arkadaşlara Marksizm-Leninizmin savunması bırakılabilir mi? Üçüncüsü, doğrudan Komünist Partisi'ne karşı saldırıların ve tutuklamaların geliştiği, yüzlerce kişinin *yalnızca* Komünist Partisi üyesi oldukları için ve yine yalnızca Marksist-Leninist dünya görüşüne sahip oldukları için yargılandıkları bir dizi dava TKP davası, Barış Derneği vb. davasından ayrı düşünülebilir mi?

Bu sorulara cevap arandığında çıkan sonuçlar şunlar oluyor:

DİSK davaları ile TKP davaları aynı saldırının değişik görünümleridir.

DİSK davasında yargılanmak istenen şeyler doğrudan yargılanan 52 kişiye bırakılamaz.

Kavga yalnızca 52'leri ipten kurtarma kavgasına indirgenemez. Kim ki DİSK'in 14 yıllık savaş tarihine sahip çıkıyor, kim ki Marksizm-Leninizm'de taraftır, bu birleşik saldırıya karşı savaşta yerini almalıdır ve bu saldırıya cevap da TKP ve DİSK davalarını birbirinden soyutlayarak olanaklı değildir.

İki yol vardır. Ya zaten asılmaları büyük bir olasılıkla söz konusu olmayan 52'leri kurtarmak söz konusudur. O takdirde muhtemelen mahkemede 52'lerin bir bölümünün katılımı ile birlikte 14 yıllık DİSK ve Marksizm-Leninizm mahkum edilecektir. Ya

da Marksizm-Leninizm ve DİSK savunulacaktır. 52'ler bunun sonucu kurtarılacaktır. Bu ikinci durumda DİSK ile dayanışma kampanyası ile TKP ile dayanışma kampanyası birlikte götürülecektir.

Şimdi artık kısaca iddianamenin bazı özgüllüklerini belirteceğim. Daha önce belirttiğimiz gibi DİSK davasında herşeyden önce Marksizm yargılanmaktadır. Askeri savcı 12 Mart 1971 provasının ışığında davranmış, 12 Mart'ta TİP'i mahkum eden iddianameyi ve bu iddianameye esas olan Sabancı Holding'in verdiği aklı kullanıyor. Sabancı Holding'e bağlı Akbank, KPD'nin Alman anayasa mahkemesince kapatılma kararını yayınlayarak 12 Mart savcılarına ışık tutmuştu. DİSK davasının savcısı da aynı gerekçeleri kullanıyor. İddianamenin 900 sahifesinin %50'si, DİSK belgelerinden, yayınlardan alıntılardan oluşuyor.

Savcının iddianamesinin ikinci özelliği Türkiye'de milli şefler dönemini hatırlatan bir uslupla işçi sınıfına sınıf çıkarlarını terketmesini, sınıf savaşından vazgeçmesini ve burjuvazi ile uzlaşmasını önermesidir.

İddianamenin bir diğer özelliği DİSK aleyhine gerek gerici basın gerek cunta başları tarafından yürütülen propagandalarda ileri sürülen karalamaların hiçbirisinin ciddi şekilde yer almayışıdır. Bunların başında DİSK'i terörist bir örgüt gibi gösterme çabalarını savcının yalanlaması geliyor.

Karalamaların iddianamede bile boşa çıkmasının bir diğer örneği — DİSK ile TKP arasındaki örgütsel bağ sorunudur. Bu, savcı Takkeci'nin iddianamesi

içinde bu sorunu ele alış biçimi ile bile kanıtlanıyor. Artık gerici basında, hele Marksizm ile ilgisi olduğu söylenemez ICFTU yetkililerinin açıklamalarında İddianame'nin, daha doğrusu 12 Eylül rejiminin genel bir özelliğinin bu iddianameye yansıması da "illegalite" kavramına yaptığı teorik katkıdır.

Artık burjuvazi mevcut yasalara göre kendi onayı ile kurulmuş örgütleri de işine geldiği zaman yasa dışı sayacak "mantık"ları ileri sürüyor. Bu uydurma gerekçelerin ikisi şunlardır:

Eğer bir örgütün (parti, sendika vs.) üye sayısı ile politik etkinliği arasında bir uyumsuzluk varsa o örgüt yasa dışıdır. İkincisi, yasal örgütün yöneticileri örgüt kurulduktan sonra burjuvazinin çıkarına olmayan düşünceleri, görüşleri benimserse ve/veya üyelerinin bir bölümü yasal olmayan bir eyleme karıştığı iddia ediliyorsa bizatihi örgütün kendisi illegal olur.

İddianamede DİSK'in somutunda 20 yıllık burjuva demokrasisi yargılanıyor.

Örnek:

— Eski sıkıyönetim suçlanıyor — ki aynı sıkıyönetim komutanları şimdi cuntayı oluşturuyor, (s.15)

— DİSK'in tüzük ve belgelerini onaylayan icra suçlanıyor (s. 18),

— Yargı suçlanıyor

Araştırılacak hususlar:

— DİSK iddianamesinde 1976-78 yıllarında *Tercüman*'da çıkan Refik Sönmezsoy ve Nazlı Ilıcak'ın yazıları ile bağı örneklerle,

— DİSK iddianamesinin "Reddedilen Komünizm" kitabı ile bağı örnek,

— DİSK iddianamesinin Kemal Türkler'in öldürülmesi ile bağı,

— MHP davası

— Kemal Türkler'in öldürülmesi üzerine ilerici basında çıkanlar,

— DİSK iddianamesinin 24 Ocak kararları ile bağı.

IV. Barış sorunu

Barış hareketi üstüne

(P.B.'ya, 16 Temmuz 1982)

— Zorluklar
— Olası belgiler
— Bazı yanlışlar
— Doğru vuruş noktaları.

Zorluklar

Türkiye'de kitlesel nitelikte ve politik yaşamda şu veya bu ölçüde rol oynayacak bir barış hareketi yoktur, yaratılamamıştır. Bugün de bunu yaratmanın önünde bazı zorluklar vardır.

— Türkiye'nin çok uzun bir süreden beri önemli bir savaş görmemiş olması ve özellikle II. Dünya Savaşı'nın doğrudan yıkımına uğramamış olması, objektif olarak bir zorluk kaynağıdır. Kitleler için, aydınlar için savaş ve savaşın olası yıkımı, ya kitaplardan okunan tarihi hikayeler, ya da gelecek

üzerine fantaziler düzeyindedir.

— Barış hareketleri içinde dinin oynadığı rol önemlidir. Bu arada belirleyici olan Katolik mezhebi olmaktadır. Katolikliğin çıkışında ve özünde pasifizm vardır. Kaldı ki Avrupa'da Katolikler II. Dünya Savaşı'nı yaşadılar. Bu nedenle Katolikler barış hareketi içinde önemlice bir müfrezeyi oluşturuyorlar. Buna karşın İslam, çıkışında ve özünde savaşçılığı, fütühatçılığı içermektedir. Türkiye'de İslamın bu yönü, bu etkisi bir barış hareketi örgütlemenin önünde engeldir.

— Türkiye'de burjuva milliyetçiliğinin niteliği ve etkinliği, ayrı bir engeli oluşturmaktadır. Dün Turancı, Pantürkist motifleri de içeren milliyetçilik bugün emperyalizmin genel çıkarları ile de uyum içinde olmak koşuluyla yayılmacı niteliğini yitirmemiştir.

— Türkiye'de devletin geleneksel niteliği ve gelişimi ve bunun içinde ordunun oynadığı politik rol bir barış hareketinin önünde engeldir. Yüzyıllardan beri Türkiye'de ordu en güçlü "politik parti"dir.

— Tarihsel gelişimi içinde Rus düşmanlığı ve bu motifin sürekli ve sistematik bir biçimde yaygınlaştırılmış olması ve bununla birlikte ortaya atılan Rus-Sovyet tehdidi masalı ve bu masalla yeterince savaş verilmemiş oluşu bir başka engel oluşturmaktadır.

— Türkiye'nin çok uluslu oluşu ve ulusal ezgi için burjuvazinin sürekli açık zor kullanımı gereği duyması ve son olarak

— Barış hareketinin örgütlülüğünün niteliği

gereği zorunlu olarak geniş ve legal bir hareket olması, bunun ise asgari bir burjuva demokrasisinin varlığını gerektirmesi, buna karşın ülke yaşamında asgari düzeyde demokratik özgürlüklerin bulunduğu dönemlerin çok kısa, istisnai dönemlerle sınırlanması barış hareketinin önünde en önemli engellerden biri olmuştur.

Olası belgiler

Yukarıda sıraladığım kimileri bütün pratik maksatlar için objektif sayılabilecek zorlukları da hesaba katmak koşuluyla bir barış hareketinin Türkiye'de hangi belgiler etrafında yığınsallaşabileceğinin kestirilebilmesi ve hem ajitasyon-propagandanın, hem örgütlenmenin barış hareketinin yeşerebileceği özgül biçimlerde yürütülmesi gerekmektedir. Özü barışçı ve anti-Amerikancı olacak bir hareketi bu yalınlıkta ve çıplaklıkta örgütlemenin önünde, yukarıda belirttiğim zorluklar vardır. Özü bu olan bir hareketin alabileceği çok değişik biçimler olabilir. Örneğin;

— Yalın bir barış hareketi

— Savaş düşmanı bir hareket

— Açık anti-Amerikancı bir hareket

— Ülkedeki Amerikan askeri varlığına karşı bir hareket

— Pasifizm

— Genel olarak anti-nükleer bir hareket (savaşçı ve barışçı kullanımı dahil)

— Nükleer silahlara karşı bir hareket
— Genel olarak çevre kirlenmesine karşı bir hareket
— Anti-NATO bir hareket
— NATO'da kişilikli politika için bir hareket
— Bağımsızlık, bağlantısızlık için bir hareket
— İşsizliğe karşı, ekonomik gelişme için bir hareket
— Doğrudan savaş harcamalarına karşı bir hareket
— Komşularımızla iyi ilişkiler hareketi vs.

Önümüzde duran sorun bunlar ve benzeri tüm biçimleri ortaya döküp bunlardan hangilerinin ülkede yeşerme olasılığının objektif olarak varolduğunu (bizim sübjektif tercihlerimizden bağımsız olarak) tesbit edebilmeliyiz.

Burada bir zorluğa ve zorluk sonucu yapılan bir zorlamaya değinmek istiyorum. Ülke içinde ulusal sorunlarla doğrudan bağlantılı bir barış hareketi yaratılamadan, uluslararası düzeydeki barış sorunlarında rol oynayabilecek bir barış hareketi yaratmaya olanak yoktur.

Doğru vuruş noktaları

Türkiye'de barış hareketinin yeşerebilmesi kitlelerin somut, güncel çıkarlarıyla (sadece onların objektif çıkarlarıyla değil, sübjektif tutumlarını da hesaba katan) geniş bir ajit-prop. çalışması zorunludur. Bu

çalışmada başlıca ana vuruş doğrultuları şunlar olmalı:

1. Rus-Sovyet tehdidi ile ve bunun aldığı somut biçimlerle sürekli mücadele. Bugün Sovyet tehdidi masalı başlıca üç noktada toplanıyor.

a) Sovyetler Türkiye'den toprak istiyor.

b) Sovyetler Türkiye'yi tek uluslu parçalara bölmek istiyor.

c) Sovyetler Türkiye'de terörist eylemleri örgütlüyorlar.

Bütün bu saldırı politikasına karşı hem aydınlar, hem geniş emekçi kitleler için ayrı ayrı ajit-prop. çalışması yürütülmelidir.

2. Nükleer savaş tehlikesini ve sonuçlarını anlatmak ve özellikle Türkiye'nin bu tehlikenin dışında kalabilme olasılığı olduğunu göstermek. Bu amaçla:

a) Sovyetlerin, ülkesinde nükleer silah bulundurmayan ülkelere karşı nükleer silah kullanmayacağı taahhüdünü anlatmak ve Türkiye'nin en azından bu konuda Sovyetler Birliği ile özel bir anlaşma, nükleer silah kullanmama anlaşması önermek.

b) Bir savaşta Sovyetler Birliği'nin nükleer silahları kullanan ilk ülke olmayacağını garanti etmesinin anlamını anlatmak.

c) Türkiye'deki açık ve gizli nükleer silahları somut olarak teşhir etmek.

3. NATO'nun Türkiye ile ilgili bugün hâlâ geçerli olan "esnek mukabele" stratejisini kitlelere anlatmak.

4. Bugün Kıbrıs, Türk burjuvazisi için bile en azından önemlice bir kesimi için bir yük haline gelmiştir. Hem politik, hem ekonomik bir yük. Bu somut örnekten hareketle militarizmin, yayılmacılığın üzerine gidilmeli.

5. Güncel ekonomik sorunlarla, işsizlikle, hayat pahalılığıyla ekonomik olarak gelişememeyle, askersel harcamaların bağını somut olarak örnekleyebilmek.

6. Sina Yarımadası'ndaki, Lübnan'daki örneklerden hareket ederek Çevik Kuvvetler sorunu etrafında ajitasyonu geliştirmek.

V. Örgütsel sorunlar

Kongre sorunu üstüne

(P.B.'ya, 20 Nisan 1982)

Partimizin en kısa sürede bir kongre toplamasının artık ertelenmesi zor bir sorun haline geldiği hepimizin üzerinde birleştiği bir noktadır. Bunun başlıca iki maddi nedeni var. Birincisi, partimiz çok uzun süreden beri bir kongre toplayamamıştır. Gerek parti üyeleri arasında hatta belki de birçok kardeş partide, parti yaşamının vazgeçilmez bu eylemini TKP'nin en kısa zamanda gerçekleştirmesi beklentisi yaygındır. *İşçinin Sesi* gurubunun 1979'dan bu yana parti içinde ve parti dışında yürüttüğü kampanya bu sorunun bir polemik haline gelmesine de neden olmuştur.

İkinci olarak, partimizin başta program olmak üzere temel belgelerinde günün koşullarına uygun değişiklikler yapılması, 1980 Plenum kararları ile saptanmış, hatta üzerinde bazı ön çalışmalar yapılmış ve sonra 12 Eylül darbesi ile kesintiye uğramış bir konudur. Bu nedenlerle 1977 Konya Konferansı'ndan bu yana tüm Plenumlarda ve Politik Büro'nun birçok

kararlarında saptandığı gibi kongre hazırlıklarının hızlandırılması yakıcı bir görev olarak önümüzde duruyor. Kongre hazırlıkları ile ilgili olarak başlıca düşüncelerim ve önerilerim şunlardır.

1. Komünist partilerinin kongreleri onların en yüksek forumlarıdır. Parti yaşamının ve parti çalışmalarının uzunca erimli olarak belirlendiği, partilerin örgütsel ve ideolojik birliğini daha üst düzeylerde pekiştirdiği toplantılardır. Bu nedenle ta Komünist Enternasyonal günlerinden komünist partilerinin kongre toplayabilmelerinin belirli, asgari temsili niteliği bu esasların başında gelmekteydi. Bugün komünist partilerini böyle bağlayan kurallar yok. Ama kongre toplamaları bize göre daha kurumlaşmış partilerde kongrelerin temsili niteliğini gözetmek büyük ölçüde yerleşmiş bir prensip sorunudur. Tüm komünist partilerin kongrelerinde kongrenin en başında "Mandat" komisyonlarının kongrenin temsili niteliği üstüne rapor vermeleri, kongrenin temsili niteliğini kanıtlamaları tüm komünist partilerinin alışılmış, yerleşmiş ve vazgeçilmez bir uygulamasıdır.

Bu nedenle bizim de kongre hazırlık çalışmalarımızın başına, toplanacak kongremizin temsili niteliğini yükseltme sorununu koymalıyız. Partimiz MK ve PB kongremizin temsili niteliğinin asgari bir düzeyde sağlanmasından sonra toplanmasına özen göstermelidir.

2. Kongremizde ele alınacak temel belgelerin günün koşullarına uygun olarak düzenlenebilmesi,

bu konuda da hazırlıkların hızlandırılmasına, partimizin hiç olmazsa belirli kademelerinin bu hazırlıklara katılmasına, açılacak tartışmalarda yer almasına bağlıdır. Bu nedenle bir an evvel bu alanda bazı ilk taslakları ortaya koymamız ve onları geliştirmeye başlamamız zorunludur.

3. Kanımca daha net olarak açıklığa kavuşturmamız gereken bir pratik konu da önümüzde toplanacak kongrenin TKP'nin kaçıncı kongresi olduğu sorusuna *gerekçeli* bir biçimde cevap vermektir.

TKP'nin şimdiye kadar olan kongrelerinin kısa bir dökümünü yaparsak şöyle bir tablo çıkar:

Yurt içinde ve yurt dışında Türkiyeli komünist örgütleri birleştiren kongre 10 Eylül 1920 Bakü Kongre'sidir. Bu kongre kurucu kongre niteliğindedir. Bu kongrede seçilen parti liderlerinin ezici çoğunluğunun öldürülmesi üzerine yurt dışındaki komünist örgütler Bolşevik Partisi ile birleşmişler, Türkiye'de ise örgütsel olarak birbiri ile hiç bağı bulunmayan, ikisi de ayrı ayrı Komintern'e bağlı iki komünist örgüt olmuştur. Birinin merkezi İstanbul, diğerinin merkezi Ankara. Sovyet Bilimler Akademisi Şarkiyat Enstitüsü'nün Türkiye üzerine çıkarttığı tüm tezlerde ve Türkiye'de de tercümeleri yayınlanan kaynaklarda bu gerçek açık ve net bir biçimde belirtilmektedir. (Bk. Türkiye, Kızılırmak Yayınevi, c.2, s.189) Bu ayrılığın, temelinde örgütlerin ideolojik, politik farklılıkları olduğu kadar, İstanbul ile Anadolu'nun tek devlet içinde kalıp kalmayacaklarının henüz açık olmaması

da yatmaktadır. Bu iki örgütten biri 1922 yılında kendi kongresini yapmıştır (Halk İştirakkiyun Fırkası'nın Ankara Kongresi). Bu kongrenin, merkezi İstanbul'da bulunan TKP ile hiçbir ilişkisi yoktur. Bu iki örgüt 1925 yılında Ş.H. Değmer liderliğinde yeni bir kurucu kongrede biraraya gelmişler ve uzlaşmışlardır.

HİF'in kongresinin TKP'nin ikinci kongresi olup olmadığı sorusu tartışmalıdır. Dün de bugün de İstanbul ve Ankara örgütlerine yakınlık duyan çevreler bunu farklı farklı yorumlamaktadır. İstanbullulara göre TKP'nin ikinci kongresi 1925 Kongresi'dir. Ankaralılara göre ise 1925 Kongresi üçüncü kongredir. Yukarıda da belirttiğim gibi Sovyet kaynakları da dün de bugün de 1925 Kongresi'ni ikinci kongre saymaktadır. Konunun subjektivizmden uzak bir biçimde TKP'nin politik yararı gözetilerek incelenmesi, ayrıca ve mutlaka kardeş partiler ile de konunun görüşülmesi ve önümüzdeki kongrenin kaçıncı kongre olacağı sorununun *gerekçeli* bir biçimde açıklanması uygundur.

4. Partimizin toplanacak kongresi aynı zamanda parti dışı kalmış Marksist-Leninist kişi ve grupların TKP çatısı altında toparlanma kongresi olmalıdır. Faşist bir cunta koşulları altında böylesi bir birlik anlayışı ile toplanmış olan Yunanistan Komünist Partisi 9. Kongresi (1974) belgeleri bizim için bazı sonuçlar çıkartmaya yarayan niteliktedir. Kanımca kongre hazırlık çalışmaları çerçevesinde bu sorunu da ele alıp adımlar atılmalıdır.

5. Kongre hazırlıklarını bir yandan hızlandı-

rırken öte yandan bu hazırlıkların belli bir düzeye gelmesinin bir süre alabileceği düşünülebilir. Parti örgütlülüğünün asgari bir düzeye yükselmesi, temel belge taslaklarının tartışılıp sonuçlandırılması vakit alıcı süreçlerdir. O taktirde bugünkü koşullarda önümüzde bir seçenek daha var. Sınırlı amaçlı bir parti konferansı toplamak. Örneğin parti programının günün koşullarına uyarlanması sorununu görüşmek üzere gibi. Bizim pratiğimizde bunun bir de çok somut örneği var. 1977 Konya Konferansı. 1977 Konya Konferansı'nda,

a) Yeni tüzük, yeni program onaylanmış,

b) Ezici çoğunluğuyla yeni bir MK, ezici çoğunluğuyla yeni bir PB ve yeni bir Genel Sekreter seçmiştir ve partide yeniden, yukarıdan aşağıya bir kuruluşun yasallığının temel dayanağını oluşturmuştur. Bu nitelikleriyle 1977 Konferansı da bir kurucu kongre niteliğindedir. O tarihte bu toplantıyı partimizin kongresi olarak nitelemek belki de daha doğru olacaktı.

Yukarıda anlatmaya çalıştığım nedenlerle temsili niteliğin ve parti içi işlerliğin makul düzeye yükseltilemediği koşullarda yapılacak toplantının — ki kanımca böyle bir toplantı gereklidir — kongre yerine yine konferans olarak nitelendirilmesi daha doğru olacaktır. Ama söz konusu niteliklerin kabul edilebilir bir düzeye yükseltmeyi başardığımız koşullarda ise bu toplantıyı kongre olarak nitelememiz doğru olacaktır.

Geçmişin değerlendirilmesi üzerine

(P.B.'ya, 20 Nisan 1982)

Partimizin son dönem çalışmalarının bir değerlendirilmesinin yapılması, önümüzde bir görev olarak durmakta. Böylesi bir görevi gerekli kılan üç önemli neden var. Birincisi, bugün partinin karşı karşıya kaldığı yıkımın nedenlerini açıklayabilmek için. İkincisi, önümüzdeki dönem çalışmalara ışık tutabilecek dersler çıkarabilmek için. Üçüncüsü de bu dönemin partimiz tarihindeki özgül konumundan kaynaklanıyor. O da 60 yıldır savaşan partimizin ilk defa bu dönemde ülkenin politik ve toplumsal yaşamında hesaba katılan bir güç haline gelmesidir.

Ama böylesi bir değerlendirmenin iki yönlü zorlukları var. Birincisi bu değerlendirmeyi yapmakta acele etmenin zorlukları var. Ne ölçüde subjektif yargılardan uzak kalabileceğiz? Ne ölçüde böylesi bir değerlendirmeyi yukarıda sözünü ettiğim amaçlarla sınırlı tutabileceğiz? Ortaya çıkacak bazı gerçekler ne ölçüde partinin yeniden toparlanmasına hizmet edecek?

Öte yandan, böylesi bir değerlendirmeyi geciktirmenin mahzurları var. Herşeyden önce yukarıda sözünü ettiğim üç neden bunu zorluyor. Buna ek olarak partimizde yakın geçmişle ilgili birçok olgunun maddi kanıtları sınırlı. Birçok şeyi hepimizin zamanla unutma olasılığı var. Partimizin geçmişindeki bazı örneklerden farklı olarak böylesine çok yönlü bir değerlendirmeyi örnek olarak vermek durumundayız.

Partimizin yakın geçmişinin bir değerlendirilmesini zorunlu kılan yukarıda sıraladığım üç nedenin öncelikleri olduğu düşünülebilir. Bunlardan özellikle karşı karşıya bulunduğumuz zor koşulların açıklanmasının daha ivedi olduğu düşünülebilir. Özellikle partililerden parti yönetimine yöneltilen soruların bu noktada toplanması böylesi bir öncelik verme düşüncesini güçlendirebilir. Ben esas olarak bu düşüncede değilim. Bütün gelişmelerin bir ilintiler zinciri içinde birbiri ile bağlı olduğu çok açık. Böyle bir değerlendirmede genelle-özel, objektifle-sübjektif, kollektif olanla bireysel olan ilişkilerini doğru koyabilmeyi becermemiz gerekli. Bu ise herşeyden önce olayların ve belgelerin bir dökümünü yapmak, ondan sonra bunları değerlendirmek gerekli. Bu noktayı somut birkaç örnekle açmaya çalışayım.

1. Cuntanın saldırısı ile parti örgütlerinde çok geniş çaplı tutuklamalar oldu ve yine bu tutuklamalarla içeri düşen yoldaşların şimdiye kadar ortaya çıkan yazı ve belgeler doğru ise, önemli bir bölümünün poliste gerekli direnci gösteremedikleri ortaya çıkmakta. Şimdi şu soruyu kendimize soralım: Tutuklamalarla çözülmelerin ilişki derecesi nedir? Sathi bir değerlendirmede şöyle denilebilir. Madem ki çözülmeler yaygın, tutuklamaların da yaygın olması doğaldır. Çözülmelerin bir ölçüde tutuklamaları daha da genişlettiği muhtemelen doğru; ama bizler için şu açık ki çözülmeler tutuklamaların belirleyici nedeni değil. Çünkü daha Ocak 1981 sonunda 30 küsur ildeki il yönetimlerinin resimli listelerinin polisin elinde

olduğunu biz öğrenmiştik.

2. Mutlaka parti çalışmalarında değişik düzeylerde görev alan yoldaşların görevlerini yerine getirmede eksiklikleri ve yanlışlıkları olmuştur. Yine yalın bir değerlendirme ile karşı karşıya kaldığımız bazı zorlukları sadece bireysel yanlış veya eksiklerle açıklama yoluna gidebiliriz. Ama durup hemen şunu sormak gerekiyor. Partinin o somut çalışma alanında belli, saptanmış bir politikası var mıydı? O yoldaşa veya o örgüte o görev verilirken o görev tanımlanmış mıydı? Belli bir denetleme mekanizması var mıydı? vs.

3. Örgütsel olarak karşılaştığımız zorlukların nedenini araştırırken, kanımca örgütsel olarak eksik bıraktıklarımız veya yanlış yaptıklarımızın dökümünden önce yaptıklarımızın, yapabildiklerimizin bir dökümünü çıkarmak bizlerin önüne daha gerçekçi bir tablo serecektir. Bu örneği biraz daha açmak istiyorum. Sorunların çok içinde olmayan bir yoldaşa bir eksikliği veya yanlışı gösterdiğimizde doğal olarak tepki duyacaktır. Halbuki o eksiklik veya yanlışlığın yanında o eksikliğin belki de objektif temelini oluşturan çok daha büyük eksiklikler söz konusu. Biz yalnızca sonucu göstererek o genç yoldaşı yanıltmış olacağız.

Kısaca bu örneklerle yüzeysel yapılabilecek bazı değerlendirmelerin sorunlarına değindim. Peki, o halde daha sağlam bir değerlendirme nasıl olabilir? Herşeyden önce olayların ve belgelerin olabildiğince tam bir dökümünü yapmak gerekli. Böyle bir döküm şu evreleri kapsamalı.

1. Atılım öncesi dönemin değerlendirilmesi: 1951-1973

a) 1951-1962 arası dönem

b) 1962-1965 arası dönem

c) 1965-1968 arası dönem

d) 1968-1973 arası dönem

Bu dönem belgeleriyle incelenmeli, özellikle 1960-73 arasına daha bir ağırlık verilmelidir. Atılım öncesi bu dönemin değerlendirilmesi birçok nedenle önemlidir. Herşeyden önce 1973'te böyle bir değerlendirme yapılamadı. O dönemdeki TİP-TKP ilişkileri bugün hâlâ tartışma konusu. Atılımı doğuran etmenler ve atılımın özgüllüklerinin ön koşulları bu dönemde oluştu.

2. Atılım dönemi: 1973-1980.

a) Atılımı doğuran etmenler, uluslararası etmenler, ülkedeki gelişmeler, CHP faktörü vs.

b) 1973-75 dönemi. TKP yönetimi nasıl oluştu? Örgüt politikamız neydi?

c) 1975 DİSK Kongresi ve sonuçları

d) 1975-78 Dönemi: Üye politikamız neydi? Eğitim politikamız neydi? SBKP'ye yazılan mektup (legale çıkma sorunu ile ilgili olarak).

e) 1978-79 arası örgüt politikası

f) Yürükoğlu olayı, çıkışı ve sonuçları

g) 1979-80 dönemi.

Başta PB kararları, PB toplantı zabıtları ve diğer belgelerden yapılacak böylesi bir taramada alınmış kararların bir dökümü, uygulanmış kararların bir dökümü, alınmamış olması doğal olmayan kararların

bir dökümü yapılmalıdır. Nelerin, hangi kararlara dayanılarak yapıldığı, nelerin kararlara dayanmadan yapıldığı, PB'nin özellikle 1973'den bu yana hangi yöre ve il komitelerini kurduğunun, denetlediğinin, hangi temel çalışma alanlarını ele alıp görüştüğünün bir dökümünü çıkartmak, kararların uygulanışı sürecinde örgütlerin hata ve eksikliklerini tesbit etmek gerekir. Ancak böylesi objektif bir döküm, sıhhatlı ve subjektivizmden uzak bir değerlendirmeye bizi götürebilir.

Böylesine somut ve geniş bir döküm ve değerlendirmenin önüne biri yapay, biri gerçek iki zorluk çıkabilir. Yapay zorluk "konspirasyon" kavramını teknik olarak zorunlu bilgilere değil politik bazı gerçeklere uygulamaya kalkma yanlışı. Bundan alabildiğine kaçınmamız gerekir. Sorunlarımızı daha da karmaşık hale getirmekten başka bir sonuç vermez. Gerçek zorluk ise, genel olarak 1950'den bugüne, özel olarak da 1973'den bugüne tüm gelişmelerin sorumluluğunu en başta PB'nin taşıdığı gerçeğidir.

Hem tam bir döküm yapacağız ve onları değerlendireceğiz, hem de bunun sonuçlarını parti örgütüne açıklayacağız. Ben, bunu yapılması zorunlu ama bugün için gerçekçi görmüyorum. Özellikle yaralarımızı sarmanın, yeniden toparlanmanın acil olduğu şu günlerde yarım, somut olmayan veya subjektif değerlendirmeler ise zaten varolan bazı zorluklarımızı derinleştirmekten öteye sonuç vermeyeceğine eminim.

Ocak 1981'de durum

(P.B.'ya, 26 Ocak 1981) *Gizlidir*

TKP Merkez Komitesi Politik Bürosu'na

Ülkemizin ve partimizin içinde bulunduğu yeni politik koşullarda partimizin örgütsel yapısını, iç işleyişini ve genel olarak parti yaşamını geliştirmek, partinin karşı karşıya bulunduğu politik görevleri daha yetkili bir biçimde yerine getirebilmesi için bütün örgütsel işleyişin ve yapının yukarıdan aşağıya yeniden gözden geçirilmesi yakıcı bir sorun olarak önümüzde durmaktadır.

Önümüzde toplanacak ilk PB toplantısında ele alınmak, tartışılmak ve karara bağlanmak için örgütsel işleyişimizle ilgili aşağıdaki düzenlemeleri öneririm:

1. Olağan PB toplantılarının bundan böyle en seyrek iki haftada bir ve önceden kararlaştırılmış belli bir günde yapılmasını ve bunun aksatılmamasını,

2. 1980 yılı içinde alınmış PB kararlarının tam bir dökümünün sekreterlikçe çıkarılmasını, bu kararlardan yerine getirilmeyenler var ise bunların belirlenmesini, bu kararların yerine getirilmeyiş nedenlerinin verilmesini ve bütün bunların yazılı bir rapor olarak sekreterlikçe PB toplantısından önce PB üyelerine dağıtılmasını,

3. Bundan böyle, PB toplantılarının gündemlerinin önceden yazılı olarak PB üyelerine verilmesini,

4. Her PB toplantısında, daha önceki toplantılarda alınan kararların uygulanıp uygulanmadıklarının, uygulanmayanların gerekçeli olarak PB toplantısına sekreterlikçe rapor edilmesini,

5. 1979 PB'nin MK üyeleri ile yaptığı toplantıda MK'ca alınan örgüt sorunları ile ilgili kararların ve yine 1980 yılı MK Plenumu'nda MK'ca alınan örgüt sorunu ile ilgili kararlar aradan geçen çok uzun süreye rağmen PB'ce gündem maddesi yapılıp uygulamaları için gerekli karar ve çalışmalar bugüne kadar yapılamamıştır. Bu nedenle önümüzdeki toplanacak ilk PB toplantısında 1979 toplantısı ve 1980 Plenumu'nda alınan kararların bir arada ele alınmalarını ve uygulanmaları için PB'nin gerekli kararları almasını ve çalışmaları sürdürmesini,

6. Parti işleyişi ile, özellikle yönetim kademelerinin yöneticilik işlevlerini daha etkin bir biçimde yapabilmeleri için ekli listedeki örgütsel önerilerimin kararlaştırılmasını,

7. Önümüzde toplanacak ilk PB toplantısında görüşülüp karara bağlanması amacıyla bu yazılı önerimin bir bütün olarak çoğaltılıp PB toplantısı öncesi bütün PB üyelerine dağıtılmasını ve önerilerimin toplantı gündemine alınmasını dilerim.

Parti yapısı ve işleyişi üzerine öneriler

Partimiz örgüt yapısı esas olarak ve yalnızca ana hatlarıyla parti tüzüğünce belirlenmiştir. Sorun parti tüzüğünün mevcut politik koşullarda ve partinin örgütsel gelişimine paralel olarak uygulanmasıdır.

Partinin ilk atılım yıllarında ve konferans öncesinde Merkez Komitesi ile il komiteleri arasında

yeni bir örgüt kademesi fiilen doğdu, ve 1977 Konya Konferansı'nda güvenlik nedeniyle tüzüğün basılı kopyalarına yazılmamak koşuluyla yöre komiteleri resmileşti. Yöre komitelerini ortaya çıkaran nedenler o günkü koşullarda belirleyici olarak partinin örgütlenme düzeyinin düşüklüğü, ama bu düzeye karşılılık bütün Türkiye'yi biran evvel kucaklama kaygusu idi. Bugün parti bambaşka bir örgütlenme düzeyindedir ve yeni sorunlarla karşı karşıyadır. Öyle il komiteleri vardır ki bağlı göründükleri yöre komitelerinden çok daha gelişmişlerdir. Öyle yöreler vardır ki o yörede gelişkin bir il dışında yöre komitesi diğer illerle ilgilenme olanağı bulamamaktadır. Buna karşın yine öyle yöreler vardır ki yöre içinde henüz oturmuş bir tek il örgütü yoktur. Bu nedenle parti örgütlerine ayırımlı yaklaşım da bugün kaçınılmaz olmuştur. Öyle il komiteleri vardır ki doğrudan doğruya Merkez Komitesi'ne bağlı olmaları zorunludur (bugün İstanbul örneğinde olduğu gibi). Yine öyle işyerleri vardır ki sınıf savaşımının gerekleri açısından doğrudan doğruya Merkez Komitesi'ne bağlı olmalıdırlar. İşte bu nedenlerle aşağıdaki örgütsel düzenlemeyi önermekteyim.

Ayrıca MK'ya doğrudan bağlı bütün komiteler, yani MK'ya bağlı; yöre komiteleri, il komiteleri, işyeri komiteleri, gençlik merkez komitesi, yurt dışı örgütlerin yönetim komitesi, büro ve seksiyonlar, tek tek PB toplantısında ele alınarak gözden geçirilmesi, gerekli düzenlemeler yapılarak PB'nin kollektif kararı ile oluşmuş komiteler haline dönüştürülmelidir.

A. Merkez Komitesi'ne doğrudan bağlı örgütler:

1. MK'ya doğrudan bağlı işyeri komiteleri

Ereğli Demir Çelik

Karabük Demir Çelik

İskenderun Demir Çelik

EKİ

MKE

Seydişehir Alüminyum Fabrikası

2. MK'ya doğrudan bağlı il komiteleri

— İstanbul

— Ankara

— İzmir

— Adana

— Diyarbakır

3. MK'ya bağlı yöre komiteleri

4. MK'ya bağlı yurt dışındaki parti örgütleri

— Merkez aparatında çalışanlar

— Kapitalist ülkelerdeki parti örgütleri

— Merkez aparatında çalışmayan sosyalist ülkelerdeki partililer

5. Gençlik örgütü merkez komitesi

6. MK büro ve seksiyonları

B. MK'ya yöre komiteleri aracılığıyla bağlı parti örgütleri. Bu örgütler 3 gurupta toplanmalıdır.

1. Parti tüzüğüne ve komünist ve işçi hareketinin genel pratiğine uygun olarak teşekkül etmiş il komitelerinin oluştuğu iller il komiteleri

2. Henüz doğrudan il komitesi düzeyinde bir yönetici örgütlenmenin oluşmadığı ama belli bir örgütlülüğün olduğu iller.

3. Parti örgütlülüğünün olmadığı veya çok zayıf olduğu iller.

Merkez Komitesi, Polit Büro ve Sekreterlikçe yerine getirilecek yürütüm işlevleri üzerine öneriler

1. MK ile ilgili olarak:

a) Aksine bir zorunluluk olmadığı sürece MK adına yapılan açıklamalar olanaklar ölçüsünde MK üyelerinin katılımı ile yapılmalı.

b) MK üyelerinin tümünün günlük toplumsal yaşamdan ve üretimden kopuk yaşamalarının yarattığı eksikliklere çözüm aranmalı.

2. PB ile ilgili olarak:

PB'nin en az üç kişilik bir bölümü MK'nin ve tam üyeli PB toplantılarında saptanmış genel doğrultular içinde kalmak koşulu ile gelişen politik olayları değerlendirmek ve partinin politik taktiklerini geliştirmek amacı ile yurt dışında birarada görev yapmalıdır. PB'nin yurt dışındaki bu bölümü aynı zamanda esas yukarıda sıralanan işlevine ek olarak MK adına yurt dışında yürütülecek aşağıda sıralı diğer işlevlere de yöneticilik yapmalıdır.

PB'nin en az üç kişilik bir bölümü sürekli ülke içinde bulunarak esas işlevi örgütsel yönlendirme olan ve politik olarak dışarıdaki yarıya bağlı bir yürütüm bürosu oluşturmalıdır. Bu büro MK ve PB kararları ve yurt dışındaki bölümün politik yönlendirmesi altında

çalışmalıdır.

PB'nin yurt içindeki ve yurt dışındaki bölümlerinde çalışanlar her yıl yer değiştirmelidir. Bu yer değiştirme aynı anda değil 4'er aylık aralarla yapılmalıdır. Yani her 4 ayda bir, bir PB üyesi içeri girmeli, biri dışarı çıkmalıdır.

Örgüt işleri

Parti üye arşivinin bir sistem içinde tutularak korunması MK ve PB'ye gerekli raporların hazırlanması için PB'nin tam güvenine sahip bir yönetici yoldaş bu işle görevlendirilmelidir. Bu işlev esas olarak bugün yerine getirilmemektedir. Bunun sonucu olarak bir parti için bilinmesi zorunlu temel bilgiler bile hiçbir yönetici tarafından bilinmemektedir. Dolayısıyla sorunların tesbiti ve çözümü olanaksızlaşmıştır. Örnek olarak; bugün partinin tam olarak kaç üyesi vardır? Son iki yılda kaç parti üyesi öldürüldü? Şu anda hapishanelerde kaç üyemiz vardır? Partinin bugünkü sosyal bileşimi nedir? Parti yönetiminin sınıfsal bileşimi nedir?

Örgüt işlerinde yalnızca üye sicil arşivi yurt dışında tutulmalı, PB'nin yurt içinde çalışan üç kişilik bölümü aynı zamanda örgüt bürosu olarak işlev görmelidir.

3. Parti içi enformasyon iletişimi:

Parti örgütlerinden gelecek rapor biçimlerinin taslaklarının hazırlanması, mevcut rapor düzeninin geliştirilmesi, üst örgüt kararlarının alt örgütlere iletişiminin denetlenmesi.

Parti örgütlerinden gelen raporların arşivinin

tutulması, bu raporların PB'ye sunulması. Bu raporlardan ilgili seksiyon ve bürolara ve parti örgütlerine gönderilecek enformatif rapor taslaklarının hazırlanarak PB'ye sunulması.

Bugün münhasıran işi bu iş olan bir yoldaş yoktur. Bu nedenle gelen raporlar ya sadece istif edilmekte ya da sübjektif bir süzgeçten geçirildikten sonra PB'ye gelmekte ve en önemlisi bu raporlardan çıkan bazı sonuçların parti örgütüne ulaştırılacak ortak deney veya enformatif raporlar haline getirilmesi mümkün olmamaktadır.

PB'nin tam güvenine sahip bir yönetici yoldaş (tercihan bir MK üyesi, hatta bir PB üyesi) yurt dışında münhasıran bu işi yapmalıdır.

4. Uluslararası ilişkiler

Bu alan esas olarak şu alt bölümlerden oluşmaktadır:

a) Komünist ve işçi hareketi ve ulusal kurtuluş hareketleri ile ilişkiler: (BSS dahil)

b) Uluslararası politik durumun izlenmesi

c) Uluslararası meslek örgütleri ile ilişkiler

d) Komşu kapitalist ülkelerdeki politik gelişmeler

e)Türkiye'nin uluslararası ilişkileri

Uluslararası ilişkilerin yukarıda sayılan alanlarında bilgi derlemesi belli bir arşiv çalışmasının yürütülmesi, TKP'nin uluslararası planda temel tanıtma aracı olan *Durum* bülteninin ve diğer tanıtıcı broşür, katalog vs.'nin yayınlanması işleridir. Bugün parti yönetiminde yapılacak işler net olarak tanımlan-

madığı gibi parti yönetiminde, PB'de veya MK'da bu alanın yürütüm ve sorumluluğunun da kimin üzerinde olduğu açık değildir. Bu nedenle münhasıran görevi bu olan bir yönetici yoldaş (tercihan PB üyesi) yurt dışında bu işi üstlenmelidir.

5. Yurt dışında parti örgütleri ve partililer.

Bugün TKP'nin yurt dışında üç kategori örgütü ve üyeleri bulunmaktadır.

a) MK aparatında çalışanlar. Bunların sayısı son yıllarda artmıştır. Bu yoldaşların yönetimi başlı başına bir sorumluluk alanıdır. Bu çalışanlar arasında parti yaşamının yükseltilmesi, ülke ile canlı bağlarının güçlendirilmesi ve gerçekten işleyen bir parti örgütü biçiminde örgütlenmeleri çözüm bekleyen sorunlarımızdır.

b) Kapitalist ülkelerdeki parti örgütleri. Parti MK ve PB TKP'nin niye başka kapitalist ülkelerde parti örgütü kurmak durumunda olduğunu, bu örgütlerin partinin hangi işlevlerine cevap vermesi gerektiğini 7 yıldan sonra değişen koşullarda yeniden gözden geçirmelidir. Kaldı ki bu alanda aramızda en tecrübeli yoldaşlardan birinin bu konuda 6 ay kadar önce hazırlayıp verdiği ve hâlâ görüşülmemiş bir rapor da vardır.

c) MK aparatında çalışmamasına rağmen sosyalist ülkelerde yaşayan TKP'liler.

Uzunca bir süredir parti yönetiminde olmama rağmen PB'de hiçbir yoldaşın ya bilgisinin olmadığı ya da değişik dönemlerde değişik tutumlar aldığı bir sorundur. Konuyu PB'nin ve MK'nın ele alması, kim

parti üyesidir, kim değildir sorusunu bu alanda da cevaplandırması gerekmektedir.

6. Mali işler

Mali işler, yurt dışında yerine getirilmesi güvenlik açısından daha doğru olacak işlev parti muhasebesinin tutulmasıdır. Bugün partimizin merkezi bir muhasebesi yoktur. Böyle bir işlev olmadığı için bu işlevin sorumlusu da yoktur. Gerek gelirler gerek harcamalar merkezi denetimden yoksundur. Parti planında aidat, bağış ve diğer gelirler ayrı ayrı muhasebesinin tutulması, aynı şekilde hangi organların hangi miktarlarda ve/veya gelirlerinin hangi oranında harcama yapmaya yetkili oldukları saptanmalıdır. Bugün birçok örgüt mali yetersizlikten söz etmektedir. Durumun çözümlenmesi en başta yukarıda belirtildiği gibi merkezi parti muhasebesinin tutulması, bu amaçla, PB'nin bir bütün olarak tam güvenine sahip bir yoldaşın yurt dışında, münhasıran bu işle görevlendirilmesine acilen gereksinim vardır.

Yurt içinde ise; PB'ye bağlı olarak ticari işletmeler yönetim ve denetim komitesi kurulmalıdır.

7. İdeolojik işler

Parti MK ideolojik aparatının ağırlıklı çekirdeğinin yurt dışında olması gerekmektedir.

a) Yayın alanında: *Atılım* redaksiyonu, *Komünist* redaksiyonu, *TKP'nin Sesi* redaksiyonu, *Bizim Radyo* redaksiyonu.

b) Eğitim alanında: Parti için eğitimin ilke ve prensipleri ile uygulama materyallerinin geliştirilmesi, parti okullarında ve üniversitede okuyan yoldaşların

sorunları ile ilgilenme.

c) Bilimsel araştırma ve propaganda alanında: İdeolojik aparatın yurt dışındaki bu birimlerini tamamlamak üzere her çalışma alanının yurt içinde de her yöre ve her il komitesinde merkez yayın organlarının merkez redaksiyonlarına yardımcı redaksiyonlar kurulmalıdır. Örneğin her yöre ve il komitesinde ideolojik işler aparatının bir parçası olarak bir *Atılım* redaksiyonu, bir *Komünist* redaksiyonu, bir radyolar redaksiyonu oluşturulmalıdır. Bu alt redaksiyonların görevi, parçası oldukları örgüt düzeyinde sanki bu yayınların bütün sorumluluğu omuzlarında imişcesine kendi örgütlerinin katkılarını merkez redaksiyonu ile sıkı işbirliği içinde örgütlemektir. Kısacası, hem merkez yayınlarına yazı örgütlemek, hem merkez yayınlarına gelen eleştirileri derlemek bu alt redaksiyonun görevi olmalıdır.

İdeolojik işler planında gerçekleştirilmesi gereken bir işlev de parti içi eğitimin yürütülmesi ve denetlenmesi için yurt içinde de bir merkezi büro kurulmalıdır. Yine ideolojik işler planında yurt içinde merkezi olarak yapılması gereken bir işlev ajitasyon araçlarının kullanımı ve geliştirilmesini sağlayacak merkezi bir yapının kurulmasıdır.

8. İllegal basın ve dağıtım işleri

Yurt içinde bir yönetici yoldaşın denetiminde yürütülmesi gereken bir işlevdir.

9. Bağ işleri

Bir yönetici yoldaşın denetiminde hem yurt içinde hem yurt dışında yürütülmesi gereken bir işlevdir. Esas

olarak 3 alandan sorumludur.

a) Yurt içi-yurt dışı bağ aparatı.

b) Yurt içi parti örgütleriyle bağ aparatı.

c) Yurt dışındaki parti örgütleriyle bağ aparatı.

10. İstihbarat

Bu işlev partimizde örgütlü olarak yerine getirilmeyen bir işlevdir. Şu alanları kapsamalıdır.

a) Politik istihbarat, politik yapı, devlet yapısı ve kadroları vs.

b) Polis örgütünde yapılacak istihbarat

c) Burjuva ordusunda yapılacak istihbarat

d) Ekonomik istihbarat.

Bir parti yöneticisi yoldaş bu alandan sorumlu olmalı, istihbarat örgütünün yalnızca arşiv ve değerlendirme birimi yurt dışında olmalı, aygıt esas olarak yurt içinde çalışmalıdır.

11. Güvenlik

Partimizde örgütlü olarak yerine getirilmeyen işlevlerden biridir. Özellikle 12 Eylül darbesinden sonra bu alanda örgütlü bir çalışmanın olmayışı daha fazla hissedilir olmuştur. Bir dizi yönetici ve yönetici olmayan yoldaş polise düşmüş, işkence görmüş, dışarı çıktıktan sonra yine eski örgütünde çalışmaya koyulmuştur. Bu yoldaşların güvenilirlik durumları sadece üyesi oldukları örgütün subjektif ön yargılarına dayalıdır, bu ise büyük bir zaaftır. Bu alan esas olarak şu işlevleri gerçekleştirmelidir.

a) Burjuva polisinin partimize sızmasına ve partimizden istihbarat almasına karşı koyma çalışmaları.

b) Parti yöneticilerinin ve parti yönetim organlarının toplantılarının korunması.

Güvenlik örgütünün de arşiv ve değerlendirme birimleri yurt dışında olmalı, aygıt esas olarak yurt içinde çalışmalıdır.

12. Askersel çalışma

Bu alanın da arşiv ve dökümantasyon birimi yurt dışında olmalı çalışma herşeyi ile yurt içinde olmalıdır.

13. Yığın örgütleri büroları

Burjuva yasallığı çerçevesinde faaliyet gösteren yığın örgütlerinde izlenecek taktiklerin geliştirilmesine yardımcı olacak bu uzman örgütler esas olarak tümüyle yurt içinde olmalıdır. İçinde bulunduğumuz politik koşullarda gençlik örgütlenmesi bu çerçeve dışında ele alınmalıdır.

14. Genel Sekreter Yardımcılığı

İçinde bulunduğumuz özgün koşullarda ortaya çıkan bir işlevdir. Şu anda uygulanmakta olandan farklı olarak yalnız işi bu olan bir MK üyesi yoldaş bu görevle görevlendirilmelidir. Kaldı ki şu anda bu görevi yapan yoldaş bu işlevi başarı ile yerine getirmektedir.

İŞÇİNİN SESİ YAYINLARI 33 £1